

ÅRSTIDSBREVET

for steinerbarnehagene i Norge
våren 2009

Årstidsbrevet

Utkommer med fire nummer hvert år og utgis av Steinerbarnehageforbundet i Norge,
e-mail: forbundet@steinerbarnehagene.no
Sekretær: Grete Gulbrandsen, telefon: 957 23 918 (mandag).

Steinerbarnehageforbundet er medlem av det internasjonale steinerbarnehageforbundet, IASWECE, www.iaswece.org

Redaktør:

Mette Johannessen.

Redaksjonsråd:

Styret i Steinerbarnehageforbundet i Norge.

Årstidsbrevet henvender seg fortrinnsvis til forbundets medlemmer og er en felles arena for å drøfte faglige spørsmål. Tidsskriftet er også tenkt for alle med interesse for Steinerpedagogikk og barns oppvekstvilkår generelt.

Årstidsbrevet baserer seg på bidrag som inneholder:

- * egne erfaringer, observasjoner og undersøkelser, samt forskning;
- * praktiske gjøremål og pedagogiske innspill;
- * innlegg angående litteratur og kildematerialer;
- * tilbakemeldinger og spørsmål.

[www. steinerbarnehagene.no](http://www.steinerbarnehagene.no)

Innhold

4	Lyckans minut
Erik Lindorm	20	Anmodning om møte med
kunnskapsministeren
Kurt W. Oddekalv og Solveig Glomsrød
5	Fra redaksjonen		
6	Nytt fra styret	22	Vi på Askeladden Steinerbarnehage
fra Hurum
8	Aspekter ved barnets utvikling,
3. Retten til en barndom
Frode Barkved	24	Folkeeventyr
Inger Brochmann
10	Foreldreakademiet
Godi Keller	28	Svenska sidan:
Karin Neuschütz böcker
Johannes Ljungquist
12	Vår rolle blandt
dagens barnehageaktører
Astrid Helga Sundt	30	Meitemarkvindu
Herwig Pommersche
16	Uklare svar om stråling
May Britt Brøyn	33	Sakset:
18	Elektromagnetisme
og vår moderne hverdag
Beathe Disington	34	Annonser
		38	Kalender

Bidrag til neste nummer
sendes til redaksjonen senest:
20. februar, 20. mai, 15.
september, 20 november.

Adresse:
Mette Johannessen,
Birkebeinerveien 18,
2618 Lillehammer.

aarstidsbrevet@hotmail.com

Telefon: 61278246/98836108

Abonnement:
Årsabonnement koster kr. 200.-.
Abonnementet løper til
oppsigelse foreligger.

Medlemskap i Steinerbarne-
hageforbundet inkluderer et
abonnement.

Stillingsannonser
for medlemsbarnehagene er
gratis.
For andre annonser: kontakt
redaksjonen.

www.iaswece.org

LYCKANS MINUT

Är det sant att jag håller ett barn på min arm?
och ser mig själv i dess blick,
att fjärdarna gnistra och jorden är varm
och himmelen utan en prick?

Vad är det för tid, vad är det för år,
vem är jag, vad bär jag för namn?
Du skrattande knyte med solblekt hår,
hur fick jag dig i min famn?

Jag lever, jag lever! På jorden jag står.
Var har jag varit förut?
Jag väntade visst millioner år
på denna enda minut.

Erik Lindorm

Steinerbarnehagene i Norge

Kjære lesere,

Flere og flere mennesker opplever det som en rett å bli bemøtt individuelt og det er nedfelt i lovverket at alle er unike og skal behandles deretter. Samtidig blir for eksempel skole og barnehage presset av politiske direktiver og de dikteres av standardiseringer. Kontroll og såkalt kvalitetssikring griper om seg.

Man ser frihetsimpuls og kontrollbehov leve side om side mens vi møtes av krav om å standardisere tilværelsen selv for helt små barn.

Kunnskap sees på som en "pakke" ethvert barn skal motta til lik tid over en lav sko. En standardisering som denne vil innskrenke det mangfold som ellers kjennetegner livet selv.

I vår tid avgjøres spørsmålet om (ut)dannelse av et individ i vekst til en stor del av politikere. Det kan lignes med å sette rørggere til å dyrke vår mat.

Professor Thomas Moser har tatt til orde mot skolifiseringen av barnehagen (barnehage.no). Han hevder at omsorgens rolle uteblir i barnehagedebatten og antyder at det ligger yrkesprestisje bak, mer enn tanken på barnets beste.

For steinerpedagogen er derimot omsorg en hjertesak. Det er i dette varme rommet vi har våre pedagogiske redskap og hvor barnet LÆRER å elske sin verden.

Med dyp pedagogisk innsikt uttaler Grundtvig: "Thi den har ikke levet som klog på det er blevet som han først ej havde kjær".

Vårlige hilsener fra redaksjonen
ved Mette Johannessen.

Nytt fra styret

Pedagogisk plan

Det er solgt ca. 1000 pedagogiske planer siden den er blitt utgitt. Det er flott. Vi håper dere er fornøyde med resultatet.

Vedtekter for Steinerbarnehageforbundet

Det er på begynt et stort arbeide med nye vedtekter for Steinerbarnehageforbundet. Jeg har hatt som oppgave å lage et forslag til nye vedtekter. Dette er gjort og styret arbeider nå med en grundig og tidkrevende gjennomgang av forslaget før det blir forelagt dere til høring og senere vedtak på et årsmøte. Det vil nok ikke skje før neste år tror vi.

Møte med RSH førskolelærerlinjen 11. februar

Samarbeid og møtepunkter mellom høyskolens førskolelærerlinje og barnehageforbundet ble drøftet

Møte med skoleforbundet 11.februar

Ny strukturering av skoleforbundet og samarbeid og møtepunkter mellom barnehageforbundet og skoleforbundet ble drøftet

Møte med foreldreforbundet 13.mars

Om samarbeide og evt. om dette kan bli et forbund også for barnehageforeldre skal drøftes

Viktige opplysninger i forhold til høstens opptak av barn

Barnehagens vedtekter går foran kommunenes ønskede prioritering av barn Flere kommuner forsøker fremdeles å hindre barn født etter august plass i barnehage gjennom årets opptak. PBL

får stadig flere henvendelser fra sine medlemmer vedrørende at kommuner forsøker å presse barnehagene til å ikke følge egne vedtekter. Som de tidligere har opplyst, kan ikke kommunene pålegge private barnehager å bare ta inn barn født før 1. september med bakgrunn i barnehageloven § 12a.

Til tross for et klart regelverk, får PBL stadige tilbakemeldinger om kommuner som enten krever at barnehagene endrer sine vedtekter eller som sender ut søknadslister der barn født etter august er fjernet fra listene.

PBL har vært i kontakt med ekspedisjonssjef Dag Thomas Gisholt i Kunnskapsdepartementet og fått oversendt et brev som departementet har sendt til samtlige av landets kommuner 9. desember 2008. I brevet fremkommer det klart av punkt 3.3 at barnehageeier fastsetter barnehagens kriterier for opptak. Dette har altså ikke kommunen adgang til å gjøre. I tillegg presiserer departementet følgende til kommunene:

"Kommunen kan ikke pålegge barnehagen andre prioriteringer enn det som følger av barnehageloven § 13. Dette betyr at kommunen ikke kan bestemme innholdet i barnehagens opptakskriterier, herunder prioriteringen av barn.

Ny barnehagefinansiering

Familie- og kulturkomiteens avgivelse i Ot.prp. 57 – om endring i finansieringen av private barnehager –**er satt til 2. juni**. Da er det gått ett år siden forslaget ble lagt frem av regjeringen.

Vårhilsen fra

Björg Lobben Røed
Styreleder

Forbundets styre:

Grete Gulbrandsen (gretegul@email.no) er sekretær i 30 % stilling. Hennes engasjement varer til 2014. Grete arbeidet som førskolelærer fra 1973 i privat og offentlige virksomheter. Har vært 10 år i Steinerskolen som klasselærer, men ville tilbake til Steinerbarnehage. Hun er styrer på Steinerbarnehagen på Nordstrand.

Björg Lobben Røed (lo-roed@online.no) er styreleder og arbeider opp mot steinerskoleforbundet, PBL og lovgruppen og har 30 % stilling. Hun er innvalgt til 2015.

Björg har arbeidet med steinerpedagogikk i over 25 år, både i barnehage og skole. Hun er styrer nå i Aurora Steinerbarnehage på Nesodden som hun startet 1990. Hun har vært i styret for Steinerbarnehagene siden 1996.

Mette Johannessen (aarstidsbrevet@hotmail.com) har 10 % stilling som IASWECE-representant og 20 % for å redigere og distribuere Årstidsbrevet. Hun er innvalgt i styret til 2010. Hun har arbeidet med steinerbarnehagepedagogikk i 20 år, både i Sverige og Norge. For tiden arbeider hun med 6-årsgruppen på Steinerskolen i Lillehammer.

Randi Rokstad Eliassen (randi.rokstad@lyse.net) fra Stavanger er innvalgt til 2010.

Hun har arbeidet i steinerbarnehage siden '80-tallet. Nå er hun styrer i Bukkene Bruse i Stavanger.

VINTERVERKSTED

Hvor skal vi, hvor vil vi

Etter de gode erfaringer de ulike antroposofiske initiativ mellom, i forbindelse med 100 årsmarkeringen, inviterte Antroposofisk selskap /v arbeidsledelsen til en samtale om videre samarbeid og aktiviteter.

Frode Barkved, Cato Schiøtz, Sissel Jenseth og Marit Vigerust innledet med ulike perspektiv på det å gjøre de Antroposofiske virksomheter synlige.

Frode snakket om spennet mellom den indre vei, erkjennelse og den ytre som må være handlingsrettet.

Cato om muligheten for å markere jubileer og være synlige i samfunnsdebatten, være med i den akademiske impuls.

Sissel om den frie vilje og nødvendigheten av frihet som motivasjon i dette arbeidet.

Marit om frodigheten og mulighetene rundt en åpen markering. Men med behov for en solid planlegging og forutsigbarhet.

Markedet på Rådhusplassen i Oslo var svært vellykket og kunne bli et årlig arrangement, med stands og aktiviteter. Det var mange som leste standsene og benyttet seg av aktivitetene. Her er et større potensial for utvidelser.

Videre opplevde flere at Fellesstevnet på Steinerskolen i Oslo bar noe nytt fra. Her var det tydelig tre arrangører, Skoleforbundet, Barnehageforbundet og Foreldreforbundet som stod sammen og hadde en felles agenda. Den viste en videre vei i et steinerpedagogisk løp. Kunne denne form for stevne alternere med Felleslærerstevnet?

Fra Steinerbarnehageforbundets side uttrykte vi at en markering på Rådhusplassen i Oslo vil vi være med på som en årlig aktivitet.

Fellesstevnet har vi oppsummert som retningsgivende for en vei videre, det må samarbeides.

Et annet tema var også behovet for et pressesenter, mediekontakt. Her har Skoleforbundet kommet ganske langt i arbeidet og vi vil bidra med den kompetanse vi har og som etterspørres.

Det var en inspirerende dag i samarbeidets ånd. Sammen blir vi sterke og tydelige.

Grete Gulbrandsen

Gro Løkken (groeland@online.no) fra Drammen er innvalgt til 2011.

Hun har i en årrekke arbeidet med helsepedagogikk i Sverige. De siste 14 årene har hun arbeidet i steinerbarnehagen i Drammen og har bl.a. startet ny barnehage der.

Mari Rise Knutsen (mari.rise.knutsen@hotmail.com) fra Oslo er innvalgt til 2012.

Hun har arbeidet flere år i offentlig barnehage. Hun er steinerførskolelærer og har de siste årene arbeidet ved Eventyrbrua Steinerbarnehage.

Sigbjørn Hegland (sigheg@gmail.com) fra Stavanger er innvalgt til 2013.

er utdannet på deltidsutdanningen på RSH, ferdig 2007. Har arbeidet mange år i Bukkene Bruse, Stavanger, er nå styrer i Biå Steinerbarnehage, Stavanger.

Astrid Helga Sundt (as-helg@online.no) fra Bergen er innvalgt som vara til 2013.

tok master på RSH 2007. Har arbeidet mange år i Tryllefløyten, Bergen.

Hege Næsheim (hege@nexit.com), som arbeider ved Solrosen Steinerbarnehage i Oslo, er innvalgt som vara til 2012.

Aspekter ved barnets utvikling.

Belyst gjennom syvårsperiodene.

Frode Barkved.

3. Retten til en barndom

Med vennelig tillatelse av forfatteren vil vi gjengi Frode Barkveds "ASPEKTER VED BARNETS UTVIKLING" i denne og kommende utgaver av Årstidsbrevet.

Våren 2001 fikk den amerikanske presidenten George W. Bush et bekymret brev. Brevet var underskrevet en rekke av USAs mest prominente psykiatikere, barneleger, og pedagoger. I brevet ber de presidenten; "to rethink the current rush to make American children take even more standardized tests." ¹

Disse testene, eller prøvene, ble tatt på elever fra tredje til åttende klasse. Foruten å måle faglige prestasjoner, skulle prøvene også klargjøre hvilke elever som ikke var modne til å flyttes opp i neste klassetrinn. (Altså en gjenoppliving av det gamle dumpeprinsippet.) Grunnen til at man i brevet ba presidenten tenke over dette, var at barna, på grunn av prøvene, i stigende grad utviklet hodepine, magesmerter, søvnproblemer, oppmerksomhetssvikt, utagering, og depresjon.

I sammenheng med dette, men også ut fra flere tidsfenomener som man mente truet barnas sunnhet, ble det av de ovennevnte psykiatikere, leger, helsearbeidere, pedagoger, og foreldre, samt en rekke organisasjoner og enkeltmennesker, dannet en organisasjon som satte seg fore å *beskytte barndommen*. De kalte seg "Alliance for Childhood".

Deres hovedmål er å støtte opp om og respektere hvert barns naturlige rett til sunn utvikling gjennom sitt eget tempo, og ut fra sin egen særart.

Bevegelsen oppsto i USA men har nå fått avlegger i flere land, også i Norden.

Vi ser altså at det fins verdensomspennende bevegelser som arbeider for at barn skal ha rett til en barndom. (Den nettopp karakteriserte bevegelsen er bare en blant flere.) Og de skal ikke bare ha rett til en barndom; de skal ha rett til en barndom der de kan få utvikle seg på sine egne premisser, ut fra sine egne forutsetninger.

Man kunne spørre: Hvorfor trenger vi bevegelser og organisasjoner for noe så selvfølgelig? Det fins vel ingen som med hånden på hjertet vil mene at barn *ikke* har rett til å utvikle seg ut fra sine egne forutsetninger!? Dette er jo noe som blir gjentatt til stadighet, både som overordnet mål for undervisningsplaner, og i så å si all tilgjengelig pedagogisk litteratur.

I lærerplanverket for den norske grunnskolen leser vi blant annet: "Utgangspunktet for oppfostringen er elevenes ulike personlige forutsetninger, sosiale bakgrunn og sosiale tilhørighet. Opplæringen skal tilpasses den enkelte". ²

I opplæringsloven leser vi: "*Formålet med opplæringa*: Grunnskolen skal i samarbeid og forståing med heimen hjelpe til med å gi elevane ei kristen og moralsk oppseding, utvikle evnene og føresetnadene deira, åndeleg og kroppsleg, og gi dei god allmennkunnskap, slik at dei kan bli gagnlege og sjølvstendige menneske i heim og samfunn." ³

Når formålet er at man "skal utvikle evnene og føresetnadene deira", mener man da utelukkende at elevene har forskjellig utgangspunkt og må møtes deretter, eller inkluderer man også at barn *som sådan* har forskjellige behov i forskjellige aldre? Fins det,

med andre ord, spesifikke behov for barn som sådan? Er det utviklingslover som er felles for *alle* barn? Har barnet *som sådan* rett til å bli møtt ut fra sine forutsetninger *som barn i en bestemt alder*? Inkluderer, i så tilfelle, formålet med opplæringsloven, dette behovet?

For å komme nærmere dette spørsmålet skal vi referere punkter fra et foredrag, lederen for "Alliance of Childhood", og tidligere førskolelærer, Joan Almon, holdt på en konferanse utenfor Stockholm sommeren 2002.⁴

Hun beskriver hvordan det i USA har utviklet seg det hun kaller en "testkultur" i løpet av de siste fem årene. I kjølvannet av dette har det oppstått et bonussystem for lærere. Dersom elevene skåret høyt på en test kunne det medføre høyere lønn, eventuelt forfremmelse. Mens det motsatte kunne føre

til at læreren mistet jobben. Som eksempel nevnte hun en skole i New York som hadde et for lavt gjennomsnitt på prøvene. De sparket rektoren, og ansatte en ny. I løpet av to år med ny rektor steg gjennomsnittet betraktelig. Likevel ble også denne rektoren sparket året etterpå, fordi gjennomsnittet *det tredje året* holdt seg på samme nivå, i stedet for å stige.

Almon beskrev hvordan dette bonussystemet på den ene siden førte inn et sterkt fokus på lønnsøkning, men også uro og angst for å miste jobben.

Men så var det barna.

Som vi allerede har nevnt så man et stigende stressnivå og nervøsitet på grunn av prøvene. Almon fortalte at enkelte barn av ren nervøsitet kastet opp *på* prøven. Av den grunn skrev man en veiledning til lærerne om hva de skulle gjøre hvis en slik situasjon oppsto. Den første innskyttelsen man får om hva en slik informasjon burde inneholde er at det står noe om hvordan læreren skal hjelpe det ulykkelige barnet. Det sto det imidlertid ingenting om. Informasjonen var kun av teknisk art, og handlet om på hvilken måte man skulle fjerne oppkastet fra prøven, ettersom den skulle "mates" inn i en computer.

Hun refererte videre til en spørsmålsstilling som sysselsatte amerikanske skolemyndigheter for tiden. Med hennes ord: "I de siste tretti år har vi tatt leken bort fra barnehagene, og i stedet satset på barnehagene som læringssteder, som skoler for små barn. Hvorfor kan likevel barn ikke lese bedre enn før? Svar: Vi må starte læringen enda tidligere, ved treårsalderen."

I følge Joan Almon har man derfor begynt å gi bonus til de barnehager med 3 – 5 års barn, hvor disse har lært seg å lese allerede ved fem års alder.

Samtidig klargjorde hun to stigende vanskeligheter som gjaldt eldre barn og ungdommer. Den første vanskeligheten eksemplifiserte hun gjennom en henvendelse fra en bekymret småskolelærer: "Når jeg sier til mine syvårselever at de skal innbilde seg noe, eller forestille seg noe, eller gå inn i en rolle, er det flere og flere som ikke skjønner

hva jeg mener, eller hvordan de skal gjøre det.”

Evnen til imaginasjon, til indre billedannelse, var altså svekket, i verste fall fraværende, hos mange syvåringer.

Når det gjaldt studenter på ”High school”, altså ungdom, støtte man på en annen vanskelighet: flere og flere studenter var ute av stand til å svare på åpne spørsmål; det vil si spørsmål som krevde refleksjon og aktiv tankevirksomhet, spørsmål som ikke kun avkrevde et riktig/galt – svar.

Sammenhengen ser vi selv.

1) Man toner ned, helt eller delvis, leken i barnehagen og erstatter den med mer ”læring”. (Som om lek ikke er læring).

2) Flere og flere elever på småskolen har

vanskeligheter når det gjelder evne til aktiv, indre billedannelse.

3) Flere og flere ungdommer har vanskeligheter med å besvare spørsmål som krever selvstendig og aktiv tenkning.

Joan Almon konkluderer: den mest effektive måte å utrydde en selvstendig tenkning på er å hindre barna i å leke.

Hvordan skal vi forstå denne konklusjonen?

¹ Hentet fra hjemmesiden til ”Alliance for Childhood”, www.allianceforchildhood.net

² Lærerplanverket for den 10 – årige grunnskolen. KUF – 1996.

³ Fra Opplæringslova, vedtatt i Stortinget sist 1998.

⁴ Joan Almon. Fra en konferanse i Järna/ Sverige 18 – 24. juli 02 hvor hun holdt en foredragsrekke over temaet ”Barn i vår tid”.

FORELDREKADEMIET

Godi Keller

Når skal et barn legge seg og hva hvis det nekter? Hvordan skal jeg forholde meg når barnet mitt kommer hjem og forteller at kameratene har helt andre regler hjemme? Er det riktig å si nei til et barn? Hvordan vet vi egentlig hva som er rett og galt i oppdragelsen?

Spørsmålene er hverken konstruerte eller søkte. De tilhører mange foreldres hverdag, ofte påtrengende. Og de blir ikke borte ved at vi ignorerer dem. I den sammenhengen jeg her skal beskrive, for kursene i regi av Foreldreakademiet, danner de selve utgangspunktet. Eller, ennå mer: det er slike spørsmål som har kalt dette initiativet til livet. Men hva er Foreldreakademiet? Det er et samarbeidsprosjekt mellom Steinerskolenes Foreldreforbund og Rudolf Steinerhøyskolen. I videste forstand vil Foreldreakademiet støtte og fremme enhver form for samarbeid mellom skolen eller barnehagen på den ene siden og foreldrene på den annen. Men det elementet som har kommet lengst i utviklingen, er Foreldrekursene som jeg har stått for så langt.

Foreldrekursene beskjeftiger seg med et nytt felt for samarbeid mellom steinerpedagoger og foreldre, et tredje felt ved siden av samarbeidet

omkring barnet og samarbeidet omkring barnehagen eller skolen. Foreldrekursene handler om foreldrenes egen virkelighet, deres gleder og sorger, utfordringer og muligheter.

På Hurum, Ås, Ringerike og Nordstrand, i Asker, Askim, Fredrikstad, Moss og Bergen har vi allerede gjennomført kurs eller er i ferd med å gjennomføre dem. I løpet av vinteren og våren vil Lillehammer, Lørenskog og Drammen komme til. I tillegg har jeg lignende kursprosjekter i Latvia (Siguldas Valdorfa bernudarsz) og Ljubljana (Waldorfska Sola Ljubljana).

Det er ikke kursenes mål å rekruttere barn til steinerbarnehager eller steinerskoler, selv om deltakelse på kurset er et møte med steinerpedagogikk. For arbeidsmetoden, tilnærmingen til forståelsen av barn og unge er helt og holdent basert på steinerpedagogisk erfaring og teori. Men foreldrenes virkelighet og livsbetingelser retter seg i liten grad etter om deres barn går på en steinerpedagogisk institusjon eller ikke. På en del kurs har jeg alltid en større eller mindre ande(foreldre uten tilknytning til steinerskolen. Kursene vil vise ulike innfallsvinkler til å forstå barnet og konkrete situasjoner i foreldrehverdagen.

Kursene går ut fra foreldrenes rett og plikt til å selv å bestemme hva de gjør eller ikke gjør i oppdragelsen. Stort sett har hverken kursholder eller deltagere noen rett, eller for den saks skyld kunnskaper nok til å vite hva som er riktig å gjøre i en gitt situasjon i en familie de ikke kjenner, overfor et barn de heller ikke kjenner til. Det vi kan gjøre, er å skape gode forutsetninger for at det rette valget kan treffes. Det betyr bedre innsikt i barnets utvikling, bedre forståelse av påvirkninger utenfra og en bedre selvrefleksjon. Vi arbeider med dette gjennom foredrag, samtaler og observasjonsøvelser som deltakerne får med seg som hjemmelektse.

Et kurs går vanligvis over fire kvelder. Etter ønske har vi flere steder utvidet det med fire kvelder til som tar for seg ungdomsalderen. Og enkelte steder har vi til slutt vært oppe i hele 16 samlinger (Ås). (I Ljubljana er vi nå oppe i 11, men vil i løpet av høsten komme opp i 15). Fordelen med å møtes mange ganger er at samtalen etter hvert kan få større plass enn foredraget. Det tar gjerne litt tid for en gruppe er varm nok til det. Visstnok er det alltid noen få som lettere tar ordet enn andre, men for at alle skal våge seg frem med sine tanker, må det først opparbeides en god tillit og en varm humor i gruppen.

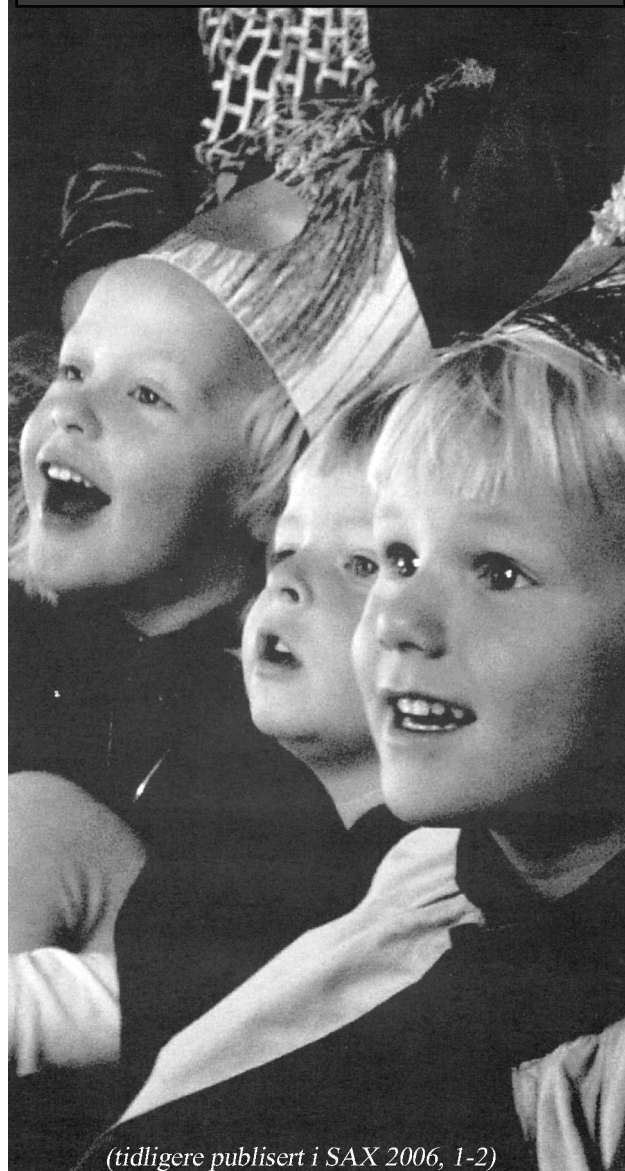
Samtalen har dessuten noen strenge kjøreregler. Hovedregelen er at alle innlegg skal være beskrivende, ikke vurderende eller dømmende. Jeg avbryter for eksempel hvis det kommer utsagn som kan gi andre dårlig samvittighet eller lar dem føle seg mindreverdige. Det er fort gjort. Hvis jeg føler behov for å fortelle noe jeg har fått til og er stolt av, da kan det være beskrivende og greit, men det er her en hårfin grense til at det oppfattes som selvskryt og kanskje til og med nedlatenhet overfor de andre som - underforstått - ikke har fått det til like bra. Om innlegget oppleves med en slik moraliserende undertone, henger sammen med intensjonene til den som snakker. Derfor er det viktig at vi innledningsvis snakker om hvordan våre setninger kan virke og - først og fremst - at vi må være klar over at også våre intensjoner blir hørt.

Og dermed er vi ved kjernen av oppdragelsesarbeidet, nemlig at det mer enn noe annet handler om en selvoppdragelse. Det er ikke opp til meg å si hva Foreldrekursene konkret betyr for en skole eller en barnehage. Men jeg er helt sikker på at Foreldrekursene møter et stort behov som trolig ikke blir mindre med det første. Tilbakemeldinger fra kursdeltakere taler i den retningen.

Dessuten følger nye ideer i kjølvannet. Jeg tenker på behovet for en mer systematisk opplæring av førskole- og skolepedagoger i det å møte foreldre. Og jeg tenker på en gruppe mennesker til, nemlig besteforeldrene.

Besteforeldrenes mulighet til å bringe det lange tidsperspektivet inn i barnebarns liv prøver vi å ta opp ved at vi nå i januar gjennomfører to ganger to samlinger under tittelen "Fortell fra den gang du var liten". Der vil Anne Mette Stabel og jeg både ta opp barnas utvikling og øve fortellinger fra egne liv. Dette kurset er helt nytt og behøver litt reklame fra alle dere som leser dette. Brosjyrer vil ligge ute på julemarkedene i Osloregionen, de kan bestilles hos Chrissyula på Rudolf Steinerhøyskolen eller via min hjemmeside www.godikeller.com, der du også kan finne nærmere opplysninger om tider og pris.

www.allianceforchildhood.net

(tidligere publisert i SAX 2006, 1-2)

VÅR ROLLE

BLANDT DAGENS BARNEHAGEAKTØRER

Av Astrid Helga Sundt

Det er ikke en selvfølge at det i 2009 eksisterer barnehager med navn etter en mann som døde for 80 – 90 år siden. Det er ikke en selvfølge at de visjonene Rudolf Steiner hadde, fortsatt har gyldighet og er fruktbare i dag. Men disse barnehagene eksisterer verden over, visjonene er gyldige, og de pedagogiske ideene bærer fortsatt frukter.

Dette skjer fordi Steiner la grunnen for en åpen pedagogikk, en pedagogikk som hadde, og som var ment å ha utviklingspotensiale for fremtiden. Fordi han sa til pedagogene at de skulle være til stede i livet her og nå – enten de skulle utfolde seg i 1920 eller hundre år senere. Han oppfordret oss til å engasjere oss i vår samtid og å se på hvilke behov som eksisterer hos de barna vi får med å gjøre.

I dagens steinerbarnehager og steinerskoler lever en hel rekke didaktiske tradisjoner. Steiner selv hevdet med tyngde at "Antroposofien" – som er den verdensanskuelsen steinerpedagogikken bygger på – "ikke oppfinner programmer, men avleser virkeligheten som den er." Gjennom den pedagogiske praksis som beskrives under, mener steinerbarnehagene å ivareta hans oppfordring til aktualitet i forhold til barns behov i dagens hektiske mediasamfunn.

Grunnelementene i pedagogikken

Respekten for det unike ved enkeltmennesket og for livet selv, er grunnleggende elementer ved antroposofien og ved den pedagogikken som har sitt utspring i denne. Ut fra antroposofisk tenkning er mennesket et åndelig vesen med en eksistens som strekker seg ut over livet på jorden. Det vi som barnehagepersonale forholder oss til er uansett, som i en hver annen barnehage, det barnet vi har foran oss med de muligheter det bringer med seg.

Samtidig har Steiner, ut fra sin tid beskrevet

barnealderens utvikling og hvordan de best kan støttes trinn for trinn. Barns vilkår i dag er ikke slik som de var på hans tid. Likevel ser vi at om vi bevarer respekten for det unike i det enkelte barn og det enkelte barns vilkår, er de generelle rådene Steiner ga, fortsatt like aktuelle.

For de første syv år av barnas liv, anbefalte Steiner at det særlig ble lagt vekt på hvordan barnas sanser blir stimulert, at dets dagligliv har en god rytme og at barnet er omgitt av etterligningsverdige forbilder. Sansning, rytme og etterligning er de tre mest sentrale begrep i vår barnehagepedagogikk.

Barnehagebarnet har lite erfaring å stille i mellom seg og de sanseintrykk det mottar, liten mulighet til å sile stimuli. Om vi i beste mening øker stimuli, venner barnet til støy, media og sterke skiftende inntrykk, gir vi det svakere, ikke sterkere feste i verden. Barnehagene våre er derfor utstyrt med naturmaterialer, enkelt og lite bearbeidet leketøy og god tid. Det estetiske miljø er sterkt vektlagt i tro på at det skjønnne virker formende og harmoniserende inn i barnets vesen. Det enkle er vektlagt i tro på at barnet selv kan skape, og at når det øver sin skaperevne, øker det også sin glede, sin vilje og sin evne til opplevelse. Den gode tiden er vektlagt i respekt for barnas individualitet, og at forutsigbarhet er en forutsetning for at den trygge, dype leken skal oppstå. De voksnes holdning, væremåte og gjøremål er vektlagt med overbevisning om at vi representerer barnas kilde til lek og læring, stemning og sosiale adferd. Abstrakte forklaringer til barnehagebarnet om årsak og virkning, bakgrunns-forståelse og begreper, innsnevre heller enn å utvide dets verden. Perspektivet blir den voksnes.

Den offentlige rammeplan versus steinerpedagogisk plan.

I en liten artikkel som dette, kan ikke alt det typiske ved steinerbarnehagene bli omtalt. Jeg velger å ta utgangspunkt i noen av den offentlige rammeplanens hovedlinjer og de pedagogiske føringene fagområdene legger for å sammenholde disse med den nye planen for steinerbarnehagene¹. Ved første blick kan "fagområder" (i rammeplanen) og "erfaringsområder" (steinerbarnehagenes plan) se relativt like ut. Ser en nærmere etter, vil forskjeller likevel tre frem, og en aner ulike profiler, ulike perspektiv. Fagområdene i rammeplanen overlappes likevel i stor grad i den steinerpedagogiske planen og omvendt. La oss se litt på hvordan *erfaringsområdene* (i kursiv i teksten under) kan forholde seg til fagområdene (understreket i teksten under). De syv *erfaringsområdene* i steinerbarnehagene (og i steinerskolenes 1.klasse) er: *språk, kropp og bevegelse, fantasi og kreativitet, etiske verdier, sosiale evner, sansning og iakttagelse, motivasjon og konsentrasjon*.

Kommunikasjon, språk og tekst kommer tett opp til erfaringsområdet *språk* i den steinerpedagogiske planen. Språket utvikles i all mellommenneskelig aktivitet. Det utvikles

Språket er dessuten noe i seg selv, et nøytralt, tilgjengelig verktøy for den enkelte, et begrepsapparat, et redskap for tanken, for følelsene og for viljen. Å kunne gripe virkeligheten før begrepet dannes, gripe "votten", gjenstanden, fenomenet for å danne begrep gjennom livsnær erfaring, er den veien steinerpedagogikken vektlegger. Barnet trenger å gripe selv, før det danner begrep. Det trenger å stå, før det kan forstå. Det trenger å kunne stille noe foran seg fysisk, før det kan danne forestillinger. Det tar tid, dette. Lang tid. For verden er stor og mangfoldig, og barnet under skolealder trenger mye tid og krefter til å gjøre den til sin. En hel verden skal åpne seg for barnet, åpne seg, møtes og bekreftes. Skilles ut og deles inn. I våre barnehager prioriteres derfor ikke materiale som er laget for å gi læring, men å bruke hverdagens gjenstander og hverdagslivet bevisst.

Barna samles daglig til "ring" og eventyr. I ringen bruker vi de samme vers, sanger og leker over lang tid, slik at barna får føle seg ordentlig hjemme i dem, og variasjoner kan oppstå ut fra dem selv. Når vi innfører nye ting, gjør vi det i takt med årstiden, gruppens mottagelighet og barnas trivsel. *Motivasjon og konsentrasjon* ansføres og styrkes

i det frie, pedagogiske rommet som skapes mellom barn og voksne når ikke noen bundet aktivitet står på programmet, når tid og rom er åpent. Det mellommenneskelige kan bestå både av lek, arbeid og samtale, nærhet og avstand. Språk er så mye mer enn det verbale. Hele mennesket viser seg gjennom kroppsspråk og mimikk. Humor, samvær om det hverdagslige, latteren når misforståelser og dobbeltbetydninger oppdages, er en stor del av det å gripe språket: "Ikke trakk der" sier vi, " - det er vått!" "Vått?" barnet ser forundret på den smeltede snøen foran føttene sine og dernest storleende på de vottekledde hendene: "Vott!"

gjennom gjenkjennelse og mestringsglede. Barna får høre det samme eventyret fortalt over flere uker. Slik kjenner barna igjen det språklige og dramatiske innholdet og gjør det etter hvert til sitt eget. Dette er et av de mange vis barna lever med Kunst, kultur og kreativitet i steinerbarnehagene. Eventyrene dramatiseres ofte av de voksne via bordspill eller marionetter, i leken sammen med barna eller av barna alene. Ut fra de ulike typer erfaringer barna slik gjør med fortellingene, skaper de selv sine små fortellinger og teaterstykker, som oppstår og blir borte eller som skrives ned og brukes igjen og igjen. Ofte kan vi og gjenkjenne deler av eventyr

i lek, tegninger og andre uttrykksformer. *Fantasi og kreativitet* avløser hverandre i takt med barnas eget initiativ. Billedbøker blir brukt i rolige stunder i en sofakrok med noen få barn eller av barn som søker en stille stund for seg.

Det kan være verdt å merke seg at *fantasi* er ordet som brukes i den steinerpedagogiske planen, mens man finner at ordet *kunst* er tatt med i rammeplanen. Spontant forbinder jeg fantasi med det åpne og flytende, immaterielle og drømmende. I kreativiteten oppnås allerede noe i den ene eller den annen form, mens kunsten alt er skapt. Dette er en personlig tolkning av ordene, men jeg lar det likevel stå som en antydning om ulik vektning av forskjellige sider ved den barnslige skaperprosessen innenfor de pedagogiske retninger.

Eventyrene formidler *Etiske verdier* og evige sannheter som nettopp gjennom gjentagelsen legger seg som ubevisst kunnskap i barna. På samme måte formidler barnehagenes mange årlige årstidsfester etiske verdier og menneskelige kvaliteter og utfordringer som barna opplever gjennom ren aktivitet uten forklaringer eller formaninger. Gjennom glede og lyst, stillhet og undring etterligning av de eldre barna og de voksne, tar barna opp det som festen, leken eller eventyret formidler. *Etikk, religion og filosofi* er slik en del av våre barnehagers grunnlag. Barnas egen filosofering møter vi som små overraskende perler langs veien, som nå i adventstiden: En fireåring har funnet et gull(papir)hjerter (trolig mistet av et skolebarn). "Det er et sånt som englene lager til alle menneskene når de skal ned på jorden," forklarer han. "Menneskene kan få det med seg hvis de vil." Et hjerte av gull! *Sosiale evner* Det er det vi ønsker at barna skal finne hos seg selv og hos andre. Omsorg og hensynsfullhet, åpen og inkluderende væremåte, evne prososiale handlinger, slikt er kanskje de viktigste områdene for fremtidens mennesker å utvikle. Vi ser at mange barn kommer til barnehagene med nettopp slike evner høyt utviklet allerede som ganske små. Vi ser likevel også at enkelte barn trenger mye hjelp for å fremme nettopp disse trekkene, og at dette er områder som krever bevisst nærvær, oppmerksomhet og støtte fra de voksnes side. Selvfølelse, opplevelse av tilhørighet, plass og positiv forventning er sentrale elementer her.

Barnet møter verden gjennom sine sanser. Inntrykkene strømmer på via egen *kropp og bevegelse*. Hvilke inntrykk som setter varige spor, kan vi knapt ane, men bare ganske få blir gjenstand for virkelig iakttagelse. Når barnet iakttar, skjer det oftest på en ganske annen måte enn hos oss voksne. De minste barna iakttar blant annet direkte gjennom munnen. Smak, men også berøring er viktig for den lille. Barnet "ser" med hendene, ja liksom med hele seg. Gjennom erfaringsområdene *Språk, Sansning og iakttagelse, Kropp og bevegelse* støttes også fagområdene *Natur, miljø og teknikk* og *Antall, rom og form*. Naturen gir barnet sterke sanseopplevelser og grunnlag for dyp undring og takknemlighet. Gjennom kroppen opplever og oppdager barnet hvordan naturlovene virker. Forestillings- og begrepsverden utvides når lovmessighetene kommer det i møte. Tekniske muligheter, bygg, vann, strøm, vekster, sol og måne, skyer og regn viser seg. Inne stables og beregnes klosser og møbler "Er det plass til en til? Nei.. en mindre da?" "Hvor mange vaffer er det til hver?" "Hvor mange skal sitte til bords i dag?" Disse og et utall av andre daglige utfordringer krever høy konsentrasjon og gir god anledning til å ta til seg erfaringer. For å se at disse aktivitetene samtidig gir læring, må vi som voksne være våkne, se det enkelte barn og følge opp der vi oppdager at problemer kan oppstå senere.

Naturen spiller en viktig rolle i dagliglivet i en steinerbarnehage. Alt vi har omkring oss og alt vi gjør i barnehagen er knyttet til naturen og miljøet i beste forstand, og barna etterligner en slik holdning. Når vi setter ord på det vi opplever, føres barna til en stadig mer befestet relasjon til miljøet og en opplevelse av tilhørighet og respekt for naturen.

I barnehagene er det rikelig tid og rom til å oppleve *Kropp og bevegelse* i lek inne og ute. Barna får gå ofte og langt på tur, får møte de ulike utfordringene årstider, vær og vind byr på, får løpe, klatre, ake, bade – alt i rikt monn. *Kropp og bevegelse* er også relatert til *Kunst, kultur og kreativitet*. Barnekulturen inneholder en skatt av både fin- og grovmotoriske bevegelsesleker. Daglig lekes det i "ringen" – alt fra dans til fingerleker. Også utendørs lekes "Fisken i det røde hav", "Mitt duehus jeg åpner opp", "Alle mine barn, kom hjem" og de andre lekene vi kjenner. Slik overføres tradisjoner og kultur samtidig som

samspill på kroppslig og musikalsk nivå øves. Ordet "helse" er ikke med i steinerplanens benevnelse av erfaringsområde. Det skyldes at steinerpedagogikken ikke oppfordrer til abstrakt læring for førskolebarnet. Det innebærer imidlertid ikke at ikke også våre barn opplever og blir oppmerksomme på sammenhengen mellom kulde og forkjølelse, smitte, hygiene og sykdom, sukker og hull i tennene.

Steinerbarnehagene er sjelden rene nærmiljøbarnehager. Selv om noen bor nær ved, er det mange foreldre som velger å bringe sine barn lang vei for at de skal gå i en slik barnehage. En steinerbarnehage vil likevel være tydelig i sitt Nærmiljø og samfunn. Dersom barnehagen ligger som en del av et felles, pedagogisk miljø med for eksempel en steinerskole, en camphill², et helsepedagogisk hjem, en gård eller en annen antroposofisk basert virksomhet, vil dette utgjøre et nærmiljøsamfunn der barnehagen tar aktivt del. Mange barnehager holder ellers egne julemarkeder eller vårmarkeder. Andre inviterer til åpen dag, foredrag eller lignende i løpet av året. Barnehagene går mye på turer i nærmiljøene sine, men er helst sjeldnere enn andre barnehager å se i større arrangementer i byer og tettsteder, ettersom en alltid vil finne en viss forsiktighet i personalet i forhold til hvilke inntrykk en ønsker at barna skal motta.

Steinerbarnehagens fremtid og samspillet med annet barnehagepedagogisk miljø

Samspill med andre barnehager, utveksling av tanker og erfaringer med annen pedagogisk virksomhet, er ikke bare fruktbart og inspirerende for steinerbarnehagemiljøet, men også nødvendig. Vi er et lite miljø, og det er ikke tvil om at vi har mye å hente innen mange områder av barneforskning og barnhageerfaring i andre miljøer. Vi er samtidig trygge på at vi har mye å bidra med utenfor våre egne rekker. Vi ser at vi med vår didaktikk hjelper barna til takknemlighet, livslust og frimodighet, et godt grunnlag for livet.

Steinerbarnehagene i Norge er selvstendige enheter som alle er godkjente medlemmer av Steinerbarnehageforbundet. Forbundet er knyttet til det internasjonale steinerbarnehageforbundet som har vedtekter som blant annet beskytter betegnelsen "steinerbarnehage". Et kriterium for å kunne kalle barnehagen

en "steinerbarnehage", er at minst en av pedagogene har steinerpedagogisk utdanning, og at styret og ansatte for øvrig ønsker å arbeide ut fra steinerpedagogiske impulser³. En jevn strøm av foreldre søker til steinerbarnehagene, men det er et problem at det årlig utdannes for få steinerbarnehagepedagoger ved Rudolf Steinerhøyskolen i Oslo.

Vi ønsker å være aktive, deltagende parter i norsk barnehageverden, parter som står for en holdning mot overstimulering av barn. Det barn i dag har for mye av, er *mye* - mengden av ting og inntrykk som overvelder dem og lammer fantasien. Det barn i dag har for lite av, er *lite* - det lille, det enkle, de åpne rommene av tid og mulighet. Ved å holde fast ved tradisjonelle verdier, har steinerbarnehagene skapt et inntrykk av å stå for noe stabilt. Det er vår utfordring å videreutvikle pedagogikken vår slik at den alltid kan tilføre barna det de har bruk for for fremtiden, ikke for barnehagenes skyld, men for fremtidens. Derfor har steinerpedagogikken en viktig plass i dagens pedagogiske landskap.

Tidligere publisert i Barnehagefolk 2009-1

¹ "Pedagogisk Plan for Steinerbarnehagene og første klasse" finns i sin helhet på nettsiden til "Steinerbarnehageforbundet i Norge".

² en landsby med en samling bolighus, verksteder, gårdshus, bakeri etc, ofte for mennesker som trenger særlig oppfølging i en eller annen form

³ Også her vil jeg vise til Steinerbarnehageforbundets nettside.

lånt fra Rundbrief Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners

Uklare svar om stråling

May Britt Brøyn

Mange europeiske byer har fjernet mobilmaster og trådløse datanettverk av frykt for stråling. I Norge går vi motsatt vei og innfører stadig nye "trådløse" byer og skoler.

En rekke forskere verden over roper nå et varsku, og setter stråling fra mobilmaster og trådløse nettverk i sammenheng med stadig flere sykdommer - som kreft, Alzheimer, depresjon og utmattelsessyndrom (ME). Bekymrede mennesker og ulike pasientgrupper samler seg i pressgrupper og nettverk. I Europa har hundrevis av leger undertegnet forskjellige opprop med krav om større aktsomhet rundt elektromagnetisk stråling.

Men forskningsresultatene spriker. I en fersk finsk studie, publisert på BMC Genomics i februar, fikk forsøkspersoner som ble påført stråling fra mobiltelefon mot underarmen, endret sammensetningen av proteiner i huden.

På den annen side mente et britisk forskerteam i september i fjor at det ikke en gang skjer noen akutt endring i blodtrykket når man utsettes for mobilstråling, og at det ikke er behov for videre studier på dette området.

Strålevernet.

- Statens strålevern mottar hele tiden bekymringsmeldinger rundt elektromagnetisk stråling, og vi erkjenner at det hersker endel usikkerhet på området, sier seksjonssjef Merete Hannevik.

Hun legger ikke skjul på at det er krevende å holde seg oppdatert på de mange

forskningsresultater som stadig presenteres, og fremholder at det er ønskelig at også norske forskningsmiljøer gjør mer, blant annet når det gjelder eloverfølsomhet. Norge deltar, i regi av Kreftregisteret, i to internasjonale studier om mobilstråling og hjernekreft.

- Men Statens strålevern har ingen planer om å innføre andre grenseanbefalinger for høyfrekvent stråling enn de ICNIRP har satt, sier Hannevik.

-

Hjernekreft.

Den svenske kreftforskeren Lennart Hardell ved universitetssykehuset i Örebro har som første forsker studert folk som har snakket i mobiltelefon eller trådløs telefon i mer enn 10 år, og mer enn én time hver dag. Han fant ut at de har fordoblet risikoen for å utvikle hjernekreft. På den annen side, en japansk studie publisert i British Journal of Cancer i februar, fant ingen sammenheng mellom mobilstråling og hjernekreft. En engelsk studie publisert i november i fjor, konkluderte med at ikke engang el-overfølsomme mennesker fikk noen reaksjon da de ble utsatt for kortvarig bestråling fra en mobilmast. En egyptisk studie påviste imidlertid at folk som bor i nærheten av slike basestasjoner utviklet både psykiatiske problemer og adferdsforstyrrelser.

Pengene.

Mange spør hvor langt økonomiske interesser fra mektige selskaper når inn i forskningsmiljøer og offentlige instanser. En sveitsisk studie publisert for et år siden fant at langt mer enn 20 prosent av strålestudiene

var finansiert av telekom-industrien, mens bare 19 prosent ble finansiert med offentlige midler. Mer enn 30 prosent hadde ikke oppgitt hvor de fikk pengene fra.

- Dette må man ta i betraktning når man vurderer resultater av slike studier, sier Anke Huss, som har ledet en studie med offentlige midler ved Institutt for forebyggende medisin ved Universitetet i Bern, Sveits.

"Slår av".

Usikkerheten rundt skadevirkninger har gjort at stadig flere byer i Europa gir etter for kravet om større varsomhet. I Paris koblet man for kort tid siden vekk alle trådløse sendere på bibliotekene i byen, etter klager om hodepine. Flere steder i Spania har man fjernet master og trådløse nettverk, blant annet etter fem uforklarlige tilfeller av kreft hos barn på en liten skole i Valladolid.

I Tyskland anbefalte helsemyndighetene i fjor høst at folk bør "slå av" det trådløse WLAN-nettverket både hjemme og på arbeidsplasser. I England er elektromagnetisk stråling høyt på dagsordenen, og Zalsburg i Østerrike er blant byene som anbefaler sine egne, lavere grenseverdier enn de ICNIRP har fastsatt.

Men i Norge pågår utbyggingen for fullt. Målet er å gjøre både skoler og byer "trådløse". Stavanger og Trondheim er blant

byene som er kommet lengst i utviklingen, og reaksjonene har ikke latt vente på seg.

Bekymret.

Norges Miljøvernforbund mottar daglig bekymrede henvendelser, forteller fagansvarlig Sissel Halmøy. Og fra Trondheim har fylkeslege Jan Vaage sendt en bekymringsmelding til Statens strålevern, etter å ha fått en rekke henvendelser fra folk som mener de er blitt syke etter at Trondheim fikk full dekning av trådløst nettverk for et drøyt år siden.

I sitt svarbrev til fylkeslegen erkjenner Statens Strålevern at det er mye usikkerhet rundt elektromagnetisk stråling. Men det vises til at Norge følger grenseverdiene fra den internasjonale komiteen ICNIRP, og i henhold til dem utgjør ikke strålefeltene i Trondheim noen helsefare.

- ICNIRPs grenseverdier ble satt i 1999, og den totale strålebelastningen er mangedoblet siden da. Og grenseverdiene er kun basert på akutt, termisk oppvarming. Norges Miljøvernforbund mener at elektromagnetisk stråling er en av vår tids største miljøtrusler. Basert på de vitenskapelige studiene som allerede finnes, er det all grunn til å være føre-var, sier Sissel Halmøy.

Først publisert i Aftenposten: 29.02.08 | Oppdatert: 21.08.08

tidligere publisert i STEINERSKOLEN, 3-1998

ELEKTROMAGNETISME OG VÅR MODERNE HVERDAG.

Beathe Disington

Elektromagnetisme er ikke noe nytt. Alt liv er forbundet med naturens elektriske og magnetiske felt og kan ikke eksistere uten. Disse faktorene er livsnødvendige for alle levende veseners liv på jorden.

Biologen Ulrich Warnke som er en forsker som har studert naturens elektriske og magnetiske felt har utgitt en publikasjon som er delvis oversatt til norsk:

"Om bier, fugler og mennesker i det trådløse samfunn" ("Bienen, Vogel und Menschen. Die zerstörung der Natur durch Elektrosmog". www.kompetenzinitiativ.de)

Warnke sier blant annet at elektromagnetiske felt både er en livsbetingelse og en fare for livet.

Noe bearbeidet oversettelse av heftet, gjort av Heine Glitsch, finnes i Antropos' Bokhandel og Forlag. (www.antropos.no)

Naturvitenskapen har fra sin spede begynnelse forsket på naturen. Gjennom forskningen har vi lært av naturen og kopiert naturen til nytte for menneskene, men også dessverre til skade for oss selv og naturen.

Elektrisitet og telefon er oppfinnelser gjort av mennesker, og har lenge vært en selvfølgelig del av hverdagen vår.

I tillegg har vi de siste årene fått trådløs teknologi som mobiltelefoner, trådløse telefoner, trådløse nettverk og internett.

"Fritt tilgjengelige forskningsresultater fra de siste 40 til 50 år viser at de naturlige elektromagnet feltene med sine variasjoner er livsviktige betingelser i orientering og navigasjon for en hel rekke av dyr.

- Vitenskapen har også i mange tiår vært kjent med at tallrike vitale funksjoner i oss mennesker er avhengige av disse naturlige betingelsene.

- I dag blir dette naturlige informasjons- og funksjonssystemet til mennesker, dyr og planter dekket over av et trådløst nettverk med kunstige magnetiske, elektriske og elektromagnetiske

felt i en tetthet og intensitet som aldri før." sier Warnke.

Den nye teknologien "konkurrerer" med de naturlige elektromagnetiske impulser og felt som naturen bruker for å kommunisere.

Den menneskeskapte elektromagnetisme er sterk og manipulerende i forhold til jordens liv, planter, dyr og menneskers egne, naturlige elektromagnetiske frekvenser, felt og impulser.

Biene og fuglene forsvinner fra områder med høye elektromagnetiske verdier. Mennesker blir syke, og noen mennesker må til og med flykte fra områder med sendemaster og trådløse nett.

Ikke alle kan reise med tog og trikk, da disse har høye nivåer av lavfrekvente spenningsfelt.

Vi har også hørt om barn som ikke kan gå på skolen fordi de har trådløse nettverk der som gjør at de blir syke.

Foreningen for el-overfølsomme, FELO, har 410 medlemmer over hele landet. (www.felo.no).

Sissel Halmøy som er fagansvarlig for EMF i Norges Miljøvernforbund forteller mer om hva EMF – elektromagnetiske felt i NMF sitt Miljømagasin nr. 3, 2008:

"Elektromagnetiske felt er en samlebetegnelse på elektriske og magnetiske felter.

Elektriske felter oppstår der det er spenningsforskjeller. Et elektrisk apparat som er tilkoblet strømmettet vil være omgitt av et elektrisk felt selv når apparatet er avslått og det ikke går strøm igjennom det. Styrken på feltet øker når spenningen øker. Elektriske felt måles i volt per meter (V/m). Elektriske felt kan skjermes. Magnetiske felt oppstår når elektriske ladninger er i bevegelse. Størrelsen på magnetfeltet er avhengig av strømstyrken, og feltet øker når strømmen gjennom lederen øker. Ved apparater som er avslått er det derfor

ikke noe magnetfelt. Magnetfelt måles i tesla (T). Dette er en stor enhet, derfor er det vanlig å angi magnetfelt i mikro- eller nano-Tesla (en mikro-Tesla er 0,000 001 Tesla, en nano-Tesla er 0,000 000 001 Tesla).

Vi skiller mellom lavfrekvente og høyfrekvente elektromagnetiske felt. De feltene som oppstår i forbindelse med strømnettet og utstyr som er koblet til dette, kalles lavfrekvente felter. Rundt mobilmaster, fjernsynsapparater, datamaskiner, mobiltelefoner, trådløst utstyr, mikrobølgeovner og radarer er det høyfrekvente felt.

FORSKNING PÅ HELSESKADER

Folk flest opplever usikkerhet i forhold til elektromagnetiske felt (EMF). De fleste vet ikke hva det er, har liten kompetanse på området, og informasjonen fra myndighetene er i beste fall forvirrende.

Forskningen på EMF-relaterte helseskader går hovedsakelig i to retninger.

1. Den første er den såkalte elektrokjemiske forskningen som tar utgangspunkt i at skader forårsakes av oppvarmingen av cellene i kroppen.

2. Den andre er den elektrofysiske forskningen som tar utgangspunkt i at kroppen selv er et elektrofysisk system, og at elektromagnetiske felter som kroppen utsettes for, påvirker kroppens eget elektrofysiske system.

Norges Miljøvernforbund (NMF) mener den siste retningen, 2, blir diskriminert av myndighetene i Vesten i forhold til den første.

At man ennå ikke har funnet ut hvordan og hvorfor kroppen reagerer på EMF, burde ikke være et argument for den likegyldigheten vi opplever i dag. Derimot burde det være et argument for å bruke det vedtatte "FØRE VAR"- prinsippet aktivt. (www.nmf.no)

NMF gir noen konkrete råd og tips om hvordan du kan beskytte deg og din familie:

(også hentet fra Miljømagasinet nr. 3, 2008)

MOBILTELEFON

*Minimer bruk av mobiltelefon. Slå av mobiltelefonen om natta. Bruk luftbåren lyd til mobilen. Enten på høyttaler eller håndsfriutstyr der lyden bæres av luft de siste 15 cm, som gjør at strålingen mot hodet blir mindre. Hold likevel selve mobiltelefonen lengst mulig unna kroppen.

* Beskytt barna! Barn er særlig utsatt for stråling. De har små kropp og hoder, dessuten er de i vekst og utvikling. Barn har heller ikke like lett som voksne for å si i fra. Barn bør ikke bruke mobiltelefon i det hele tatt.

TRÅDLØS TELEFON

* Unngå bruk av trådløse telefoner. Finn fram den gamle med kabel. Miljøvernforbundet anbefaler å levere de trådløse telefonene til sted for spesialavfall. Velger man likevel å bruke trådløs telefon er det viktig å tenke på følgende:

* At basestasjonen er plassert lengst mulig unna alle soveplasser.

* At denne telefonen brukes minst mulig.

* Det er mulig å dra ut kontakten til basestasjonen om natten eller når telefonen ikke er i bruk.

TRÅDLØST NETTVERK

* Unngå trådløse nettverk både hjemme og på jobb.

Hvis man likevel velger trådløst nettverk i huset er det sterkt å anbefale at man slår det av om natten, og når det ikke er i bruk.

* Man bør unngå å plassere en bærbar PC på fanget når man sender.

BASESTASJONER

* Unngå opphold i nærheten av basestasjoner.

RADIO- OG TV-MASTER

* Man bør ikke bo i nærheten av slike master.

SPAREPÆRER

* Det anbefales å ta tilbake lamper med 60W glødepærer.

* Man skal også være oppmerksom på at sparepærene inneholder kvikksølv. De må derfor leveres som spesialavfall.

MIKROBØLGEOVNER

* Unngå bruk av mikrobølgeovn. Hvis du likevel velger å bruke den er det anbefalt å holde seg et stykke unna mikrobølgeovnen når den er i bruk.

* Test om mikrobølgeovnen "lekker".

Strålene som kommer fra mobiltelefonen din er mikrobølger. Det samme er strålefrekvensene (2,4 GHz) som mikrobølgeovnen din steker kyllingen med.

TEST: Legg mobiltelefonen i mikrobølgeovnen (ikke slå på ovnen). Prøv å ringe mobiltelefonen fra en annen telefon. Er mikrobølgeovnen din tett vil du ikke få kontakt med nettet når du ringer mobiltelefonen inne i ovnen.

For mer utførlig informasjon:

www.nrk.no/brennpunkt

www.nmf.no under elektromagnetisme og forskning

www.aftenposten.no/viten/article1738804.ece

www.tryggmobil.no

www.bioinitiativ.org

Kunnskapsminister Bård Vegard Solhjell
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

9. juni 2008

Anmodning om møte med kunnskapsministeren

Norges Miljøvernforbund (NMF) og Foreningen for el-overfølsomme (FELO) vil med dette be om et møte med Kunnskapsministeren for å legge fram vårt syn på helserisiko knyttet til innføring av trådløst internett i skoler og barnehager.

NMF og FELO er begge organisasjoner som lenge har vært engasjert i miljøproblemer knyttet til elektromagnetiske felt. Vi har registrert at det er en gjennomgående målsetning å innføre trådløse nettverk i alle skoler og barnehager. Dette er en utvikling vi er svært bekymret for, da stadig mer forskning viser at menneskekroppen påvirkes negativt av høyfrekvent stråling fra trådløse nett og mobilsystemer. FELO har det siste året doblet antall medlemmer – og NMF får daglig flere henvendelser fra folk som har fått plager, eller er bekymret for trådløst utstyr som blir installert i nærheten av bolig, på skoler, i barnehager eller på arbeidsplasser.

Plager som er relatert til elektromagnetisk stråling er sviing/brenning i huden, kløe, hodepine, migrene, kvalme, svimmelhet, konsentrasjonssvikt, dårlig hukommelse, ledd- og muskelsmerter, verking, prikking, kramper, hjertebank, ekstrem tretthet, kronisk tretthetssyndrom, astma/allergi, depresjon, søvnforstyrrelser og søvnløshet, øye/synsplager og autoimmune sykdommer.

Mange som bor i nærheten av basestasjoner for mobiltelefoner forteller om store helseplager, noe som støttes av flere internasjonale forskningsprosjekter. **2 timer i et klasserom med 15-20 laptopper med trådløs forbindelse gir samme mengde stråling som en 20 minutters mobiltelefonsamtale.** Strålingen vil påvirke elevene på heltid - gjennom flere år. Dette er ikke i tråd med føre var-strategien slik Statens strålevern formulerer den. På deres internettside oppfordres barn og unge til å bruke mobilen minst mulig. Man kan velge om man vil bruke mobiltelefon, men i et klasserom har barna ikke noe valg. Myndighetene har derfor et spesielt ansvar for å ivareta våre barns omgivelser. Det er fullt mulig å ha internettilgang for alle elevene med et langt tryggere kablet opplegg. Det koster heller ikke så mye mer å legge opp et kablet system – slik de fleste bedrifter og det offentlige har skaffet seg internettilgang til nå.

Det er allerede barn som ikke kan gå på skolen på grunn av trådløse nett i klasserommet. Det er også lærere som har måttet gi opp lærer-yrket på grunn av de trådløse senderne på skolen. Se artikler fra siste nummer i bladet Utdanning:

http://www.utdanningsnytt.no/templates/udf20_16945.aspx

http://www.utdanningsnytt.no/templates/udf20_16934.aspx

http://www.utdanningsnytt.no/templates/udf20_16944.aspx

Med innføring av trådløse nettverk har man vært opptatt av å være i teknologisk forkant, og teknologene, elektronikk- og telebransjen har til dels vært drevet til parallell utbygging av infrastruktur for å skape konkurranse. Det offentlige er således en svært aktiv part i denne utviklingen. I stat og kommune har det vært svært mangelfull kompetanse om negative helsevirkninger. Et spørsmål vi reiser, er om helseaspektet er vurdert ved beslutningen om å innføre trådløse nett i skoler og barnehager. Er disse vurderingene tilgjengelige for almenheten?

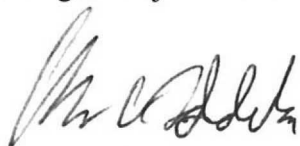
Protester mot trådløst utstyr er ikke noe særnorsk fenomen. Flere land har satt ned grenseverdiene, som følge av egen forskning og kunnskap, eller fordi det har vært krav fra store grupper mennesker. I Paris har man deaktivert 225 trådløse sendere i bibliotekene, på grunn av at de ansatte klaget over hodepine og andre helseplager. Ledelsen i det berømte franske nasjonalbiblioteket har akkurat innført et moratorium for Wi-Fi hot-spots for trådløs internetttilgang som skulle installeres over hele området. Blant argumentene er kvaliteten på tjenesten, men også føre-var prinsippet som må komme til anvendelse for å unngå 2,45 GHz elektromagnetisk strålerisiko for betjening og besøkende. Enkelte universiteter følger også dette eksempelet. Her er pressemeldingen fra det franske nasjonalbiblioteket: <http://www.next-up.org/pdf/PressReleaseFranceNationalLibraryBNFisGivingUpWiFi03042008.pdf>

Strålevernet viser til International Commission on Non-Ionising Radiation Protection (ICNIRP) som grunnlag for en grenseverdi for korttidseksponering. ICNIRP definerte korttidsgrenseverdier som ble satt for nærmere 10 år siden. Disse følges opp av årlige oppdateringer i følge Strålevernet. Vi ber Kunnskapsministeren redegjøre for informasjonsgrunnlaget som ligger til grunn for beslutningen om trådløs utbygging i barnas arbeidsmiljø.

Barns hjerner er påviselig mer sårbare for stråling enn voksnes hjerner. Det er derfor viktig å være forutseende og bruke føre-var-prinsippet ved innføring av teknologi som utsetter barn for en obligatorisk strålingsbelastning. Som Strålevernet redegjør for på sine nettsider har vi ingen grenseverdi for helsevirkninger av stråling over tid. Gjeldende grenseverdier begrenser seg til korttidseksponering (6 minutter). Et viktig spørsmål er om eksponering for trådløst nett gjennom 10 års skolegang bør vurderes på et annet grunnlag enn korttidseksponering.

NMF og FELO ber om et snarlig møte for å diskutere dette med Kunnskapsministeren, gjerne også med deltakere fra Utdanningsdirektoratet. Fra NMF vil leder Kurt Oddekalv og fagansvarlig elektromagnetisk stråling Sissel Halmøy delta. Fra FELO vil leder Solveig Glomsrød delta.

Med vennlig hilsen
Norges Miljøvernforbund

Kurt W. Oddekalv
Leder

Foreningen for el-overfølsomme

Solveig Glomsrød
Leder

Vi på Askeladden Steinerbarnehage i Hurum

OPPDAGELSEN AV FASTELAVN PÅ NY

I vår barnehage er vi veldig gla` i tradisjoner. Etter over 25 år i bransjen så har vi etter hvert bygget opp mange tradisjoner, sammen med barna. Og barna spør alltid etter en fest når det, i tid, begynner å nærme seg den festen.

I flere år nå har vi hatt markeds plass som tema på fastelavn.

Grunnen til det har nok vært at når man har det temaet, så kan man romme mange forskjellige utkledninger. Man trenger ikke være så "streng" med foreldrene. I fjor ville vi prøve et annet tema, "Kong Vinter sitt slott". Vi lagde et vakkert rom, hvite stoffer som hang ned fra taket, en trone til kongen, og så tok vi med noen ting som barna kunne kjenne igjen fra tidligere år, et spåtekt, en café..... Veldig bra tenkt, tenkte vi da.

Vi inviterte litt forsiktig (satt i en parentes i innbydelsen) skiløpere, snømus, snøugler, skøyte løpere.....

Dette kom til å bli så fint, tenkte vi. Det var jo et så vakkert rom og vinterværet utenfor gav oss jo en sånn inspirasjon.....

Det ble totalt mislykket!

Foreldrene hadde ikke tatt vår tanke med vinterkledsel; barna kom som indianere, rosa prinsesser, løver, tigere, til og med et SVART monster dukket opp på Kong Vinter sitt slott... ..!

Resultatet ble en dag med kaos, mye løping og skriking. Barna visste ikke hva de skulle gjøre med sin "nye identitet" og vi voksne visste vel ikke heller. Vi var veldig slitne etter den dagen.

Rett etter nyttår i år begynte vi å snakke om årets fastelavnsfeiring.

Hva ble feil i fjor? Hva manglet? Hvordan får vi formidlet vår intensjon til foreldrene?

Etter mange gode tanker fra alle ansatte, kom

vi frem til, at det som manglet i fjor var
ET BILDE!!!

Hvis vi vil ta med barna på en "eventyrreise" som fastelavn kan være, så må vi gå inn i et bilde sammen med dem.

Vi bestemte oss for å gjøre et nytt forsøk,

denne gangen med en klar intensjon om hvordan dagen skulle bli.

Vi ville gjerne prøve Kong Vinter i år også, men hvem er Kong Vinter?

Jo, det er en figur som er i Elsa Beskows eventyr om "Oles skitur".

Vi voksne lærte oss fortellingen om Oles skitur, slik at alle hadde samme bilde av hva vi ville gi til barna.

Så skrev vi et brev til foreldrene der vi fortalte om vår intensjon for festen. Vi gav også foreldrene det bildet som vi hadde tenkt å gi barna. Med dette brevet ble det også klart og tydelig oppfordret til å kle barna i kostymer som passet til dette bildet, fulgt av en masse

forslag.

Tre uker før fastelavn begynte vi å fortelle eventyret om "Oles skitur". Ute var det heldigvis gnistrende snø og sol, så det var lett å falle inn i stemningen i boka.

Inne i barnehagen begynte vi å lage snøfnugg, som vi hang i vinduene, og etter hvert så lagde vi krone til Kong Vinter og en stor hvit kappe. Sakte men sikkert forvandlet seg rommet til et snølandskap, og barna begynte å bli veldig opptatt av "fenomenet" Kong Vinter.

En uke før festen var alle så spent på hva som skulle skje, at det nesten ble for mye av det gode. Det kom et postkort fra Kong Vinter, der det stod at vi var invitert til slottet hans, og at det skulle skje mange morsomme ting der.

Barna begynte å snakke om hva de skulle kle seg ut som, og hva som passet å ha på seg. Når de små kom med forslag som kanskje ikke passet så godt til denne festen, så hjalp 1.klasse til med å fortelle hvordan det skulle være, for eksempel så var det en 4-åring som skulle være en pirat, og Aagot 6 år sa: "nei det går ikke. Kong Vinter sitt slott ligger langt inne i skogen og det er vinter og kaldt der, så dit kan ingen pirater komme".

Festdagen kom og ALLE barn (jippi) kom utkledd i hvite og grå og blå farger, snøfnugg, snømus, fjellrev, isprinsesser og isprinser, en geit og en samejente....

Kl. 09.00 samlet vi oss i "matsalen" og vi åpnet verandadøren og ropte på Onkel Rimfrost. Og tro det eller ei; plutselig sto Onkel Rimfrost der i døra (han blåste til og med rimfrost på oss) og han viste oss inn til slottet.

Der, på en stor trone, satt Kong Vinter med staven i hånd, og hilste oss Hjertelig velkommen til slottet hans. Jeg har aldri sett 36 så stille barn som høflig bukket for Kongen. Først fortalte han oss eventyret om Oles skitur, og så viste han oss rundt på slottet. Der var en strikke- og systue, et snekkerrom, et sted hvor man kunne gå på ski (inne!).

"Nå skal dere ha en riktig fin dag på slottet mitt!" sa Kongen.

Hele frileken lekte barna inne på slottet. Det var så rolig, og alle storkoste seg.

1.klasse hadde, uten de voksnes innvirkning, øvd på et lite skuespill, som de viste for kongen. Noen andre barn optrådte med sang og dans.

Mitt under leken kom plutselig Tante Tø inn!!

Huff å huff, hun måtte jo ikke komme nå. Da ville jo all snøen smelte. Barna jagde henne ut i full fart!

Når det ble tid for lunsj, så gikk Kong Vinter rundt til alle barna og inviterte dem til sitt store festbord.

Vi spiste en deilig lunsj, selvfølgelig med fastelavnsboller.

Det hadde vært en nydelig dag, hvor store og små hadde koset seg, og lekt sammen. Til og med de minste barna, som vanligvis kan virke litt bortkomne denne dagen, hadde hatt en flott dag.

Hva hadde vi gjort i år som vi ikke gjorde i fjor?

Det første er jo at ALLE voksne må sammen gå inn i et bilde som vi vil gi til barna, det holder ikke med at pedagogene gjør det. Alle vi voksne fikk et forhold til figurene som er i Elsa Beskows nydelige bok.

Så var det foreldrene. God informasjon i forkant og ta seg god tid til å snakke om og smitte over sin entusiasme på foreldrene, slik at de også er med på å lage festen til det vi vil.

På festdagen hadde alle voksne en rolle å gå inn i. Ingen var "barnepasser" den dagen. Det var en stor anledning til at barna lekte så fint og ikke trengte noe "pass". (Kong Vinter var konge hele tiden, og gikk ikke ut av sin rolle. Og det var utrolig å se hvordan barna hørte på kongen når han sa noe. Det var helt klart hvem som bestemte på slottet ja.)

Og dette er jo dagen for lek og moro. Denne dagen er det ikke en vanlig jobbedag for de voksne, med en masse voksenarbeid som skal smitte over på barnas lek; det er liksom ingen som vasker vinduene en sånn dag....

Så hva er den voksnes oppgave denne dagen?

Jo, å gå inn i et bilde sammen med barna, og å være en stor inspirasjonskilde i leken. Er du kledd ut som hare i vinterlandskapet, så vær det med hele deg, og LEK! Lek med barna og ha det gøy og moro! Da er vi det beste forbilde for barna denne helt spesielle dagen, hvor ingenting er som vanlig. Ikke en gang bestevennen eller den voksne er til å kjenne helt igjen denne dagen.

Dette er den første fastelavnsfesten hvor jeg ikke var dødssliten etterpå.

Enda jeg hadde vært en lettbeint og hoppende hare hele dagen.

Og jeg har personlig syntes at fastelavn er en slitsom fest med mye kaos og høye stemmer. Nå tror jeg at dette er den beste festen jeg har vært på siden jeg begynte her.

Glade hareklemmer fra Therese

Askeladden Steinerbarnehage på Hurum

FOLKEEVENTYR

INGER BROCHMANN

Vi fortsetter, med vennlig tillatelse fra Inger Brochmann, å trykke deler av hennes bok "Fortæl Folkeeventyr For dine børn", utgitt 1998.

Andre bøker av Inger Brochmann finner du på www.hernov.dk

De Bremer Stadsmusikanter

Der var engang for længe, længe siden, men det kunne lige så godt ha' været i dag, en mand, der havde et æsel, som i mange år havde båret sække til møllen, men hvis kræfter nu lakkede mod enden, så det blev mere udueligt til sit arbejde. Da tænkte dets herre på at holde op med at fodre det. Men æslet mærkede, at der ikke blæste nogen god vind, løb bort og begav sig på vej til Bremen. Der kunne det jo blive spillemand, mente det.

Da det havde gået nogen tid, fandt det en jagthund liggende på vejen og snappe efter vejret som en, der havde løbet sig træt. »Hvorfor stønner du sådan, Pasop?« spurgte æslet.

»Ak,« sagde hunden: »Fordi jeg er gammel og hver dag bliver svagere og ikke mere kan springe af sted på jagt, har min herre slået mig til døde, og nu er jeg løbet hjemmefra. Men hvordan skal jeg tjene mit brød?«

»Ved du hvad, jeg går til Bremen for at blive spillemand. Gå du også med og bliv spillemand. Jeg spiller lut, og du slår på tromme,« sagde æslet.

Det var hunden tilfreds med, og de gik videre.

Det varede ikke længe, så sad der en kat på vejen og lavede et ansigt som tre dages regnvejr.

»Nå, hvad er der kommet dig på tværs, gamle Knurrehår?« spurgte æslet.

»Hvem kan være lystig, når det går ned ad bakke,« svarede katten: »Fordi jeg kommer op i årene, og mine tænder bliver sløve, og jeg hellere vil ligge ved kakkelovnen og spinde end fange mus, har min madmoder besluttet at drukne mig. Jeg er ganske vist løbet hjemmefra. Men nu er gode råd dyre. Hvor skal jeg gå hen?«

»Gå med os til Bremen. Du forstår dig jo på natmusik, så kan du også være spillemand,« sagde æslet.

Katten holdt det for godt og gik med.

Kort efter kom de tre landstrygere forbi en gård, hvor der på porten sad en hane og galede af alle livsens kræfter.

»Du skriger en til marv og ben,« sagde æslet: »Hvad har du for?«

»Nu har jeg spået godt vejr til Vor Frues dag. Men fordi det i morgen er søndag, og der kommer gæster, har husmoderen ingen barmhjertighed. Hun har sagt til kogekonen, at hun vil spise mig i suppen i morgen, så nu skriger jeg af fuld hals, så længe jeg endnu kan«

»Ej, hvad, du Rødkam, drag du hellere væk med os. Vi går til Bremen. Noget bedre end døden finder du overalt. Du har en god stemme, og når vi musicerer sammen, må det lyde godt.« Hanen syntes godt om forslaget, og de gik alle fire videre sammen. Men de kunne ikke nå helt til Bremen på en dag og kom om aftenen til en skov, hvor de ville overnatte.

Æslet og hunden lagde sig under et stort træ. Katten satte sig op i grenene, og hanen

fløj helt op i toppen, hvor der var sikrest for den. Før den sov ind, så den sig endnu engang omkring i alle fire verdenshjørner, og opdagede i det fjerne et lys brænde. Den råbte til sine rejsefæller, at der ikke kunne være langt til et hus, for der brændte et lys. Og æslet sagde:

»Så må vi stå op og gå derhen, for her er herberget dårligt.«

Hunden mente også, at et par ben og noget kød ville gøre ham godt. Altså begav de sig på vej i den retning, hvor lyset var. De så det snart klarere, og det blev stadig større, indtil de kom til et stærkt oplyst røverhus. Æslet nærmede sig som den største vinduet og kikkede ind.

»Hvad ser du, Gråskimmel?« spurgte hanen.

»Hvad jeg ser?« svarede æslet: »Et opdækket bord, dejlig mad og drikke, og røverne sidder omkring og lader sig det smage godt.«

»Det var noget for os,« sagde hanen.

»Ja, ja, ak, var vi bare allerede derinde,« sagde æslet.

Da lagde dyrene råd op om, hvad de skulle gøre for at jage røverne ud, og fandt endelig en måde: Æslet skulle stille sig med forbenene op i vinduet, hunden springe op på æslets ryg, katten klatre op på hunden, og endelig skulle hanen flyve op og sætte sig på kattens hoved. Som det nu var, begyndte de på een gang at lave deres musik: Æslet skreg, hunden gøede, katten mijavede og hanen galede, og så styrtede de gennem vinduet ind i stuen, så ruden klirrede. Røverne for i vejret ved de frygtelige skrig. De troede, et spøgelse kom ind og løb med største frygt ud i skoven.

Så satte de fire rejsefæller sig til bordet. De tog med stor lyst for sig af retterne og spiste, som om de skulle sulte i fire uger. Da de fire spillemænd var færdige, slukkede de lysene og søgte sig et sovested, hver efter sin natur og bekvemmelighed: Æslet lagde sig på møddingen, hunden bag ved døren, katten ved komfuret ved den varme aske, og hanen satte sig på hanebjælken.

De var trætte efter den lange vej og sov snart ind. Da det var over midnat, og røverne fra lang afstand så, at der ikke mere brændte lys i huset, og alt syntes at være roligt, sagde røveranføreren: »Vi skulle dog ikke have ladet os jage i et musehul,« og han befalede en at gå hen og undersøge huset. Den

udsendte fandt alt stille og gik ind i køkkenet for at tænde lyset. Da han anså kattens glødende øjne for at være brændende kul, stak han en tændstik ind i dem for at få ild. Men katten forstod ingen spøg. Den sprang lige op i ansigtet på ham og spyttede og krad-sede.

Da blev røveren forfærdelig forskrækket, løb og ville ud ad døren. Men hunden, som lå der, sprang op og bed ham i benet, og da han løb over gården forbi møddingen, gav æslet ham et dygtigt spark med bagbenet. Hanen, som var blevet vækket af larmen, råbte oppe fra hanebjælken: »Kykkeliky-y!«

Nu løb røveren alt, hvad han kunne tilbage til anføreren og sagde: »Ak, i huset sidder en gruelig heks. Hun har angrebet mig og kradsede mig med sine lange fingre i ansigtet. Foran døren står en mand med en kniv. Han stak mig i benet.

I gården ligger et stort uhyre, som slog løs på mig med en

vældig trækølle, og oppe på taget sidder dommeren og skriger: »Skaf mig af med den tyveknægt! « »Så løb jeg så hurtigt jeg kunne.«

Fra da af vovede røverne sig ikke mere ind i huset. Men de

fire spillemænd befandt sig så godt, at de ikke mere ville ud. Og den, der sidst har fortalt mig det, hans mund er varm endnu.

Og snip, snap, snude, så er det eventyr ude.

Tydning

I dette eventyr lærer vi noget om menneskets instinktnatur. Det er et dyreeventyr, hvor alle dyrene udtrykker menneskets 4-delte væsen i: fysisk legeme, livs- (eller æterlegeme), følelses- (eller astrallegeme) og Jeg.

Æslet repræsenterer det fysiske legeme, der er blevet gammelt og trænger til fornyelse. Det vil søge den i musikken for at komme til at klinge sammen med verdensharmonien. **Hunden**, hvis stærkeste kendetegn er den udprægede lugtesans, er udtryk for livs-kræfterne i mennesket. Den er ved at dø og behøver også fornyet slagkraft. Det erkender æslet og siger: »Du slår på tromme.«

Katten, der både kan være et indsmigrende husdyr og et lurende rovdyr, vågner op om natten. Den har alle følelser

i sig og repræsenterer derfor følelses- eller astrallegmet. »Du forstår dig så godt på natmusik,« siger æslet, der ved, at kattens kærlighedsinstinkt også trænger til harmonisering gennem musikken.

Hanen bryster sit foran hønsene og er meget selvbevidst. Den er udtryk for det lavere jeg's selvovervurdering. Den skriger altid sin mening ud i verden. Men den har også et særligt forhold til solen, der repræsenterer menneskets højere jeg.

Man kan spørge sig selv, hvorfor eventyret skildrer disse fire, menneskelige væsensled, som om de alle er ved at dø? Og hvorfor er de fire væsensled delt op på fire dyr, da de i mennesket repræsenterer en enhed?

Det er fordi eventyret skildrer **en krisetilstand** både i menneskehedsudviklingen og i barnets udvikling. I menneskehedens barndom kunne mennesket uden videre overlade sig selv til sin **instinktive, ubevidste** natur. De enkelte drifter virkede sammen som en enhed, der gav mennesket en **neddæmpet** selvbevidsthed.

Først efterhånden som denne bevidsthed vågnede, faldt drifterne fra hinanden og fik hver for sig større magt. Vi ser hvordan begær, egoisme og grådighed griber menneskesjælen. Der må indtræde en nyordning. **Jeg'et må overtage ledelsen**, hvis ikke mennesket skal bukke under i drifternes verden.. Det sker i eventyret i det øjeblik, hvor dyrene beslutter sig til at overnatte i **træet**. Det er et udtryk for det menneskelige nervesystem. Her begynder de fire instinkter at forene sig til en sluttet instinkt-natur.

Æslet og hunden lægger sig under træet, **katten** i grenene og **hanen** i toppen. Enhver anbringer sig i forhold til sin natur. I det øjeblik der »går et lys op« for hanen, der ser lys forude og råber til de andre, begynder **jeg'et** at overtage ledelsen af deres vandring til **Huset**. Det er udtryk for det, der omhyller mennesket, altså dets fysiske legme. Vi ser her det fysiske legme udtrykt i både æslet og huset.

Mennesket er nået til et nyt bevidsthedstrin. Det nye billede for legmet (**huset**) kan samle alle væsensleddene til en enhed igen. **At flytte ind i huset** vil sige: at komme til sig selv, at vågne op i sin legemlighed. Et hus kan man passe på, eller man kan ødelægge det. Da de nærmer sig huset, opdager de,

at der er kommet ødelæggende kræfter ind i deres hus i skikkelse af **røverne**, der egoistisk udplyndrer verden uden at give det ringeste tilbage igen.

For at drive det onde ud af huset, må dyrene forene sig. Det er en videreførelse af **samarbejdet** i træet og **vandringen** til huset. Nu lader de i fællesskab, men med hver **deres egen tone**, deres egenart klinge ud i deres eget sprog. De skryder, gør, mija'wer og galer. Dermed bliver hele legemshuset erobret, og **det firdelte menneske** bliver igen herre i sit eget hus.

På den måde griber menneskets instiktnatur sit eget legme og forvandler det, når mennesket befrier sig for sin lavere del, **røverne**. Det sker både i menneskehedens udvikling, og i det enkelte barns liv. **Barnet** må også blive til en personlighed, efter at de fire væsensled er blevet født ved hver 7-års periodes begyndelse i tiden fra 0 til 21 år.

Det fysiske legme fødes ved den fysiske fødsel, **Livslegmet** i 7 års alderen, hvor den første, voldsomme fysiske vækst standser, **Sjælekræfternes** befrier sig i 14 års alderen med puberteten og **Jeg'et** fødes i 21 års alderen med den nye selvstændighed. Denne nye selvbevidsthed ses i det øjeblik dyrene bryder ind i huset og gør sig til herrer derinde. Altså viser dette eventyr også barnets situation som 21-årig.

TEXT | JOHANNES LJUNGQUIST

Karin Neuschütz böcker intar en särställning inom svensk antroposofisk originallitteratur

De antroposofiska böcker som kommit ut på svenska är till största delen översättningar från tyskan. Dessa når med få undantag inte utanför våra egna sammanhang. Men det har under årens lopp också givits ut svensk originallitteratur med antroposofisk anknytning, t ex Frans Carlgrens böcker om antroposofi och waldorfpedagogik för några decennier sedan, Kjell Armans böcker om biodynamisk odling, några böcker av Arne Klingborg där boken *En trädgårdspark i Sörmland* har en särställning, Arne Rebergs bok *De gåtfulla antroposoferna* och nu senast antologin *Inspirerad av antroposofi*.

Dessa böcker gavs ut av etablerade förlag och trycktes bara i en upplaga och är nu slutsålda. Vilka är då de antroposofiska böcker i Sverige som nått en bred publik de senaste åren?

FALK, Föreningen för antroposofisk läkekonst har en storsäljare – *Syster Märtas husapotek* tryckt i 18 000 ex hittills i nio upplagor.

Annelies Schönecks bok *Mjölksyrejäsning av grönsaker* har hittills tryckts i 44 tusen exemplar på svenska. Den är också översatt till tyska, franska (i flera upplagor), italienska, holländska, engelska och danska. Det finns nu planer på att översätta boken även till kinesiska. I Kina har mjölksyrejäsningsmetoden varit känd tusentals år tillbaka, men nu fallit i glömska.

Hennes andra böcker är också översatta; *Dagligt bröd* till finska och danska, *Att ta tillvara äpplen* till tyska, franska och holländska och *Säd i daglig kost* till finska och danska.

Men kanske Karin Neuschütz får betraktas som nestorn i sammanhanget. Både vad gäller antal titlar, upplagor och översättningar. Hon debuterade 1976 med häftet *Mjuka dockor* på eget förlag. Idag har det omarbetats flera gånger och tryckts i en sammanlagd upplaga på över hundra tusen!

Häftet och senare böckerna gav den svenska begreppsvärlden ordet "waldorfdocka", trots att författaren i det längsta försökte undvika det. Ordet förekommer inte i de första böckerna, men folkmun segrade.

Sen har hon givit ut en rad böcker på etablerade förlag (med två undantag). Upplagesiffrorna är bara delvis tillgängliga:

Lek med mjuka dockor, Larsons 1979, 49 000 sålda ex i Sverige, översatt till norska, engelska (USA och Storbritannien), holländska (11 600 sålda ex, tyska, danska, finska, italienska, ryska, koreanska och japanska).

Leka leva teva, Larsons 1980, 13 500 sålda ex i Sverige, översatt till finska, norska, danska, tyska, spanska och japanska.

Ge dockan liv, Larsons 1984, 5 500 sålda ex i Sverige, översatt till tyska, danska, holländska och ryska.

Mjuka djur, Larsons 1986, 5 000 sålda ex i Sverige, översatt till tyska och holländska.

Waldorfdockor, tillsammans med Nanako Sasaki. Originalet gjordes på japanska, Bunka Shuppanyoko 1986, såld i 20 000 ex i Japan. Boken fick sedan översättas tillbaka till svenska! Sen översattes den också till tyska.

Höns och människor, Larsons 1988, såld i 4 500 ex i Sverige, översatt till tyska.

Linus urhästen, Larsons 1990.

Papper och paiermaché, Larsons 1995.

Sy mjuka djur, ICA 1996, översatt till finska, norska, danska, tyska, japanska och engelska (Australien).

Våra 12 sinnen, Levande kunskap 1997 (ett antroposofiskt förlag).

Höns i trädgård, LT:s förlag 1998, såld i 15 000 ex och en nyupplaga har just kommit ut.

Barn och bildmedier, Levande kunskap 1999.

Sy små dockor, ICA 2001.

HÖNS, raser, skötsel, uppfödning, tillsammans med Kristina Odén, Natur och Kultur 2005. Såld upplaga på 5 400 ex. Är under omtryckning.

Vackrare med lasyr, tillsammans med Bengt Ahlin, ICA 2006.

Tovning med såpa och filtnål, ICA 2007 (kommer på tyska).

För närmare upplysningar, se www.karinneuschutz.se ♦

ÖNSKEDRÖMMEN

Ann Hanzon

Wrå förlag

En barnbok att bli glad över. Ann Hanzon, waldorfpedagogisk förskollärare har skrivit och illustrerat en fin liten berättelse för mindre barn. Berättelsen handlar om en larv som när den ser älvorna dansa drömmer om att själv kunna sväva så. Skall önskedrömmen bli sann?

Texten är lättläst och bilderna levande och vackra. Det är en bok för barn att må bra av. Skönheten och de konstnärliga bilderna, djuren, blommorna och solen som talar med den lilla larven, spänningen när den blir tillfångatagen av en spindel men sedan räddad av älvorna. Och till slut förvandlingen. Från att ha varit en liten ful larv som bara kan krypa till en vacker färgglad fjäril som kan sväva som älvorna och flyga mot solen.

Det är en bok att rekommendera. Barn är värda skönhet och konstnärlighet och att få beröras av livets mystik och hemligheter på ett för barn naturligt sätt.

Chr

TOVNING MED SÅPA OCH FILTNÅL

Karin Neuschütz

ICA Bokförlag

Ca pris 215 kr

Skaparen av "waldorfdockan", Karin Neuschütz, berättar i denna bok hur man tovar med såpa och filtnål och hur de två teknikerna berikar varandra. Man kan tova allt möjligt; ett ägg eller en mus, en katt, eller kanske en älva. Här finns allt beskrivet med en massa bilder.

"Vi skulle nog låta dem göra det. Men såklart skulle vi ställa krav tillbaka och påverka dem i en mer hållbar riktning."

Annika Laurén VD för Ekobanken, på frågan vad de skulle säga om Coca Cola ville sätta in 10 miljoner kronor för att sedan kunna stoltsera med att vara bankens kund

INTERNATIONAL CONFERENCE

CHALLENGES OF CHILDHOOD IN A CHANGING WORLD

26-30 SEPTEMBER 2009

AARHUS, DENMARK

The conference: "CHALLENGES OF CHILDHOOD IN A CHANGING WORLD" aims to propose a new set of recommendations - VISION 2020 - for how to improve the conditions of childhood for children everywhere.

VISION 2020 is envisaged as a guide and inspiration for political and institutional decision makers as well as for the everyday work of family therapists and advisors around the world.

Attend and make your voice heard in this important work.

Call for talk/workshop

All participants are invited to sign up to give a talk or set up a workshop during the conference.

Deadline for submission: 15 May 2009

See conditions at www.kempler.dk

The programme

Deadline for reduced registration fee: 1 February 2009

For info on programme, speakers, hotel bookings etc. please see www.kempler.dk

The organisers

The Kempler Institute of Scandinavia in co-operation with the Alliance for Childhood Network Group.

Further info:
www.kempler.dk

Meitemarkvindu

Herwig Pommersche

Man trenger 2 glassruter på f.eks. 26x38 cm, 2mm tykk, med brekte kanter (strykes med ei baufil så at ingen kan skjærer seg på de) og ei fjøl 2,5x10 cm og 140 cm lang.

I hele lengden skjæres midt av fjølet to spor med 10 mm avstand til hverandre, 3 mm breie og 5 mm dype.

Så sager man av fjølet 2 lengder på 43 cm og beholder resten på ca. 54 cm som bunnstykke.

I dette bunnstykke settes nå ei glassruter i hver spor midt på fjølet. De står nå 1 cm fra hverandre.

På hver side tilføyes så ei av de andre fjølene og skyves helt inntil glasene at de glir inn i sporene.

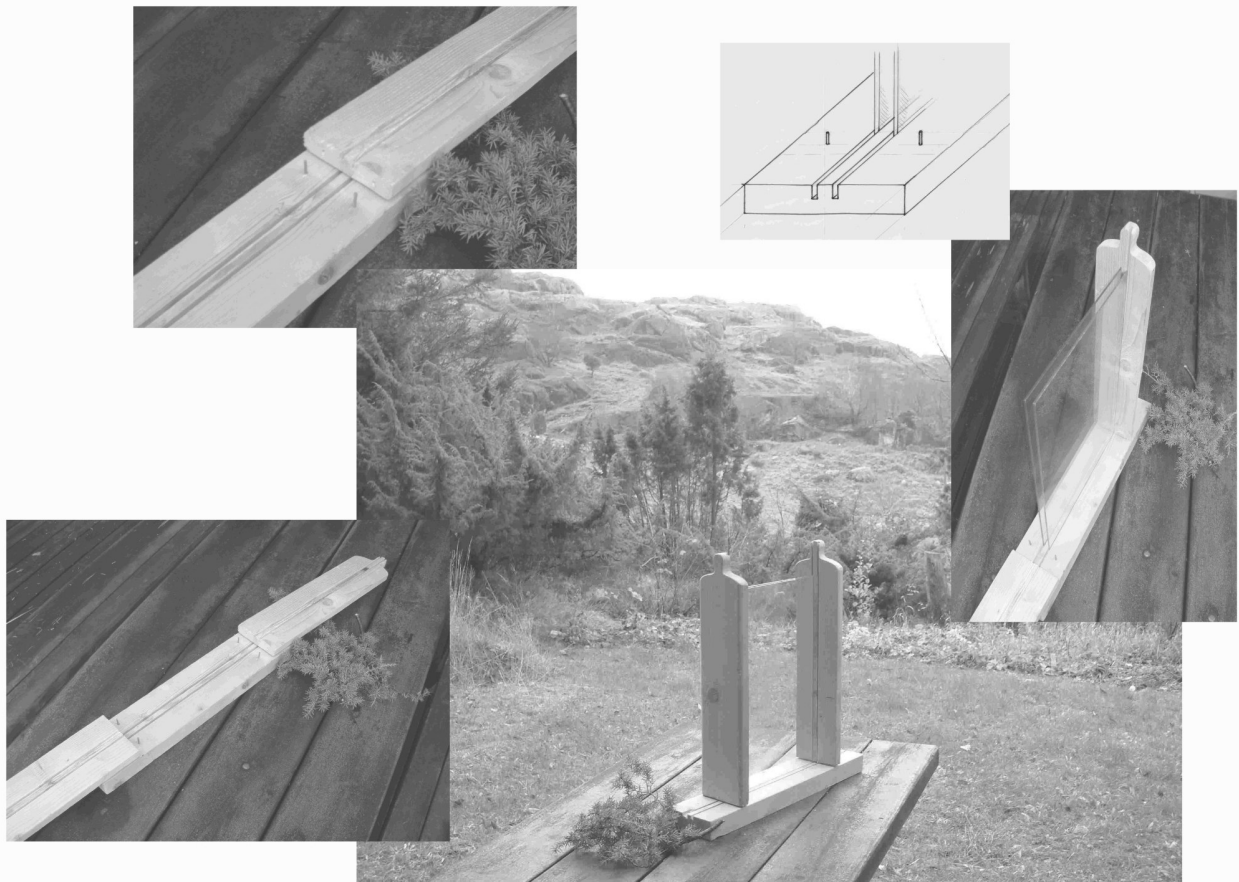
Utsiden av disse sidestykkene strekes opp med en blyant. Så legger man sidene og glassrutene til side igjen.

Så markerer man 1 cm fra hver strek mot midten hvor glasene skall stå, 1 punkt på hver side av dobbelsporet. Der slår man inn en spiker uten hode som står 1 cm ut over fjølet.

Så setter man tilbake glasene nøye i midten av bunnstykket og føyer sidene inntil glasene. De kommer til å stå over spikeren men overenstemmer ellers nøye med blyantstrekene. Så trykker man sidestykkene litt ned så at spikeren setter merke i disse.

Ta av sidestykkene og bore et loddrett hull i hver spikermerke og sett sidene på plass igjen så at spikerne passer ned i holene.

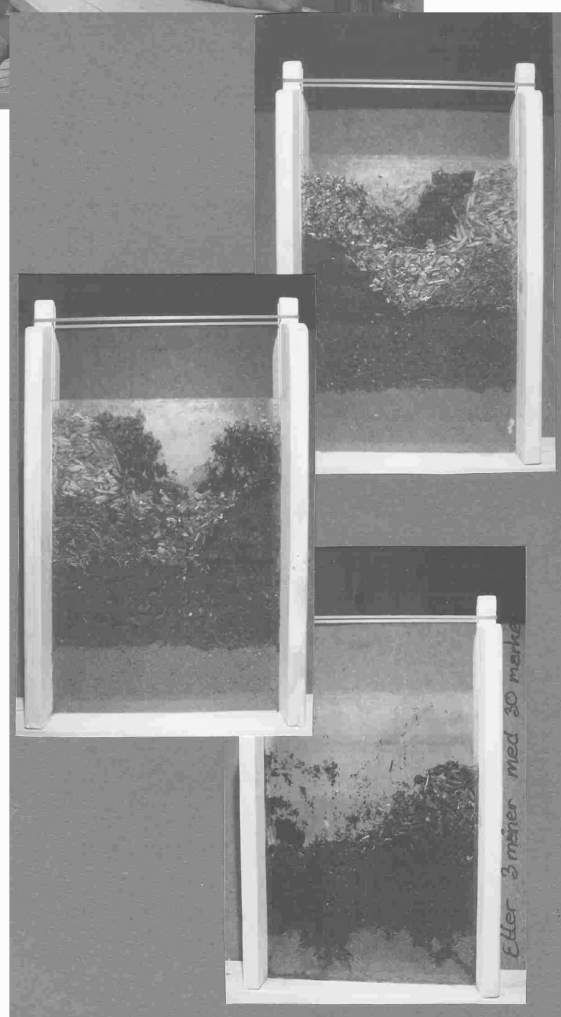
Med en spiker opp på toppen av hver side og en hyssing eller gummispring kan man holde så hele vindu sammen.

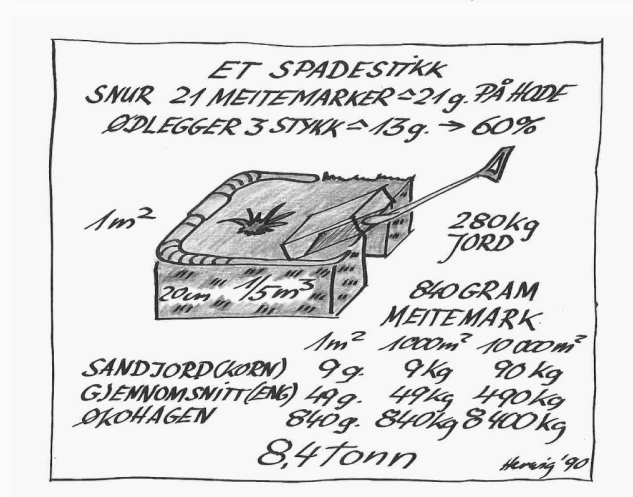
Så fyller man mellomrommet mellom glasene nederst med 10 cm rein sand, så 10 cm svart hagejord og opp på det grassnitt, rå pottetsnitt, tørr saulort, halmsnitt, høysnitt, ...og på toppen gjerne gulrotrasp ... og til slutt 15 -20 meitemark som er 5-6 cm lang.

For meitemarkene og hele resten av jordlivet, som er jordens plankton og heter EDAFON, arbeider ned i det mørke jordrike som har fått en ny betegnelse HUMUSSFÆRE, må dette vår vindu settes ved rund 15°C og dekkes over med en romslige pappeske som vi bare tar av når vi skall se hvordan edafonet lever, spiser og arbeider med å bygger seg sin livssfære, sin humussfære. Det ser svart og vilt ut for alt er så smått. Vi må studere det i fra bøker, film, med lupe og mikroskop for å forstå, hva vi alt ødelegger med maskiner og kjemikalier. Der er meitemarkene og edafon som holder vår biosfære i orden! Vi menneskene vet mye for lite om det og ødelegger deres liv og arbeidskraftinnsats med å innbiller oss vi kan det bedre.

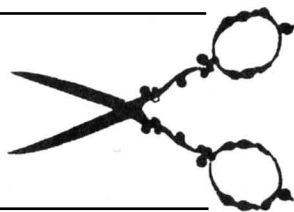

Meitemarkene setter av 30 til 60 tonn små gjødselhauger oppå jorden hvert år per hektar.
 Dette er like mye som en bonde kjører ut av sauegjødsel per år og hektar.

Et lite Humussfæremuseum

Økologisk planlegging, undervisning, informasjon,
 Dipl. ing. Herwig Pommeresche, Arkitekt, Permaculture Designer.
 Tlf. + 47 51 43 92 37 N – 4363 BRUSAND herwig.pommeresche@c2i.net

Etterlyser omsorgen i barnehagedebatten

- Læringen har stjålet alt fokuset i den barnehagefaglige debatten, mener professor i pedagogikk Thomas Moser.

Ønsker debatt om omsorg. - Læring og barns medvirkning får for tiden alt fokuset i den barnehagefaglige debatten, mener professor Thomas Moser.

Nå etterlyser professoren - som i en årrekke har vært tilknyttet Barnehagesenteret ved Høgskolen i Vestfold - at omsorgen kommer på dagsordenen.

Gjennom barnehage.no tar den anerkjente barnehagemannen et oppgjør med skolifiseringen av den norske barnehagen.

- Jeg er skeptisk til det ensidige fokuset på læring som man har hatt de siste årene. Selv om omsorgen ikke er borte, den praktiseres stadig ute i barnehagene, så har den forsvunnet fra den faglige debatten. Det kan være uheldig, tror Moser.

Selv har Moser sitt spesialfelt innen kropp, rom og læring. Likevel ønsker han nå å få debatten rundt omsorgen på fote igjen.

- Jeg har lenge undret meg over den altoverskyggende posisjonen læringen har fått. Spesielt siden andre viktige begreper som omsorg, oppdragelse, lek og sosial kompetanse har havnet i skyggen. Barnehagesektoren er kanskje litt sånn at alle løper i samme retning i visse perioder. Da er det grunn til å rope et lite varsko, mener professoren.

I sitt foredrag "Omsorg er vi ferdige med – nå er det læring som gjelder" fremhever han sammenhengen mellom omsorg, oppdragelse og læring. Omsorg er, blant

annet, en forutsetning for oppdragelse og læring. Nettopp derfor er det nå viktigere enn noen gang å ikke fremme debatt rundt begrepet, ifølge pedagogikkesperten.

- Å kjøre omsorg opp i diskusjonen er nødvendig for å synliggjøre barnehagens egenart og finne svar på viktige spørsmål som: Hva er en barnehage? Hva gjør en førskolelærer? Og hvordan er en helhetlig pedagogikk? sier Moser.

- Hvorfor har man mistet fokuset på omsorgen i barnehagen?

- Jeg tror det er flere faktorer som har vært med på å undergrave omsorg i forhold til læring. Føringer i loven og rammeplanen har spilt inn. Det samme har de senere års PISA-resultater og ønsket om at barnehagen skal bidra til sosial utjevning gjort. Tanken er god, men man kan ikke gjøre barnehagen om til en utelukkende forberedelses- og utjevningsinstitusjon. I tillegg tror jeg ønsket om å fremme førskolelæreryrket spiller en rolle i dette, sier Moser.

Han utdyper:

- Det kan tenkes at profesjonsprofileringen fører med seg et ønske om å distansere seg fra det som tilsynelatende er hverdagslig, og gjøre læring og medvirkning til et tema å styrke egen profesjon på.

- Hvordan kan man reversere denne prosessen, og igjen få en debatt om omsorg?

- Primært ved å fremme de særskilte krav som stilles til folk som skal utøve omsorg, og bekjempe forestillinger om at omsorg bare er en forlengelse av foreldrerollen, tror Moser.

- Deretter må barnehagene løfte dette opp til et tema som de kan jobbe med. Man kan sette fokus på omsorg gjennom pedagogisk dokumenterte prosjekter hvor det kommer frem hvordan man utvikler og utøver omsorg. Ikke bare voksnes omsorg for barn, men også hvordan barn viser omsorg - for hverandre og i forhold til voksne. Og hvordan holdninger og verdier kommer frem, foreslår professoren.

- Dette krever mot og selvtillit for sektoren, men det lar seg absolutt gjøre, hevder Moser.

Med dette utspiller ønsker han både å provosere og oppmuntre barnehagene til å innta en aktiv og reflektert holdning til omsorgsbegrepet.

Hentet fra barnehage.no

BOK FOR WWW-PROSJEKTET I COLOMBIA

Inntekten av boken går uavkortet til «Corporation educative y social Waldorf» i Sierra Morena, den fattigste bydelen i Bogotá, Colombia. Bydelen er preget av vold, arbeidsløshet, narkotikamisbruk og prostitusjon. «Corporation»-en driver en Steinerbarnehage for 50 barn og et sossalsenter for til sammen 165 skole- og gatebarn. Her får de leksehjelp og trygg voksenkontakt, her finnes også et bibliotek. Verksteder for musikk, maling, modellering, strikking og veving er under utbygging, – aktiviteter som kan bidra til å tenne barnas livsmot og livsglede i en vanskelig virkelighet. En sommer- sirkusskole er framtidsdrømmen!

Steinerpedagog og forfatter Reidun Iversen har kommet med ny bok. «Men verper gjør jeg ikke» inneholder 109 små historier om barn i alderen to til åtte-ni år. Det er en samling muntre, sjarmende og rørende historier. Vi får fargerike glimt inn i barndommens magi, i barnas tenkning og fantasi, undring og empati.

Boken kan bestilles hos

Reidun Iversen, Ekra. 69, 0757 Oslo,

tlf 22 5042 14

e-post: reiduniv@broadpark.no

Eli Tronsmo

Regnbuen Steinerbarnehage

PEDAGOG OG ASSISTENT ØNSKES TIL REGNBUEN

Regnbuen Steinerbarnehage ligger på tunet til Steinerskolen i Asker, nær sjø og skog og ca. 20 min. fra Oslo.

Vi ønsker oss en steiner-pedagog
(førskolelærer)
og en assistent fra høsten 2009.

Søknadsfrist 1.mai.

Søknad sendes:

Regnbuen Steinerbarnehage,
Nesvangen 4,
1394 Nesbru

eller regnbuen.steiner@barnehage.no

Telefon: Mette Hovland, 66.98 62 20
eller 45 46 47 90.

FAGKONFERANSE

FOR BARNEHAGEADMINISTRATIVT PERSONALE

Første invitasjon til Bolkesjøkonferansen 5. - 6. november 2009

Faglig Forum Sør inviterer med dette barnehageadministrativt personale i kommuner og barnehager og alle andre barnehageinteresserte til årets Bolkesjøkonferanse, som er den tolvte i rekken. I år er det Askim kommune som er med på planlegging og gjennomføring. SEBU Kompetanse har fortsatt sekretariatsfunksjonen.

Vi har de siste årene hatt en storstilt utbygging i barnehagesektoren, men samtidig skjer det også mye annet i sektoren, ikke minst når det gjelder mål, innhold og organisering. I den forbindelse har vi hatt tildels sterke debatter om barnehagens formål og barnehagens forhold til skolen, og dermed læringens plass i barnehagen. Vi har også hatt en heftig debatt om det er skadelig for barn å gå i barnehagen, og mye mer. På mange måter har sektoren de siste årene blitt utfordret på mange områder, og det er derfor kanskje nå på tide å stoppe litt opp og prøve å sette ord på hva barnehagen egentlig er, eller burde være. Hvilken forståelse har egentlig barnhagefolket selv av barnehagen? Vi følger opp dette, og temaet for konferansen blir derfor:

Barnehagens selvforståelse

Vi er allerede godt i gang med programmet, og vi arbeider med mange spennende navn og innfalsvinkler. Hvordan vil en filosofisk tilnærming definere barnehagen? Hva er barnehagens etiske og religiøse selvforståelse i dag. Skal barnehagen være en barnehage slik vi er vant til å oppfatte den, skal den være en skole eller beveger vi oss i retning av noe annet? Hvilken selvforståelse har alle de alternative retningene, slik som Reggio Emilia, Steinerbarnehagen, osv. Kort sagt: Hva er en barnehage – i dag?

Konferansen blir som vanlig holdt på Bolkesjø Hotell, i år 5. og 6. november 2009. Hotellet ligger ca. to mil nord-vest for Kongsberg (ca. ti mil vest for Oslo). Vi begynner som vanlig kl 1030 på torsdag og slutter kl 1400 på fredag.

Endelig program vil bli sendt ut til kommunene i august/september, men vi anbefaler dere å sette av disse to dagene allerede nå. Vil du melde deg på allerede nå (da er du sikret plass) eller ønsker du mer informasjon, ring 22 23 05 71, fax til 22 23 57 89 eller send en e-mail til reidar@sebu.no

Følg også med på Sebus hjemmesider www.sebu.no

Et foreløpig hjertelig velkommen!

SEBU Kompetanse
Reidar J. Pettersen
Daglig leder

Barnaårens betydelse för livet som vuxen

"SamVaro, närVaro och inre frirum i barnens liv"

21 – 27 juni, 2009
Skillebyholm, Järna

Välkomna föräldrar, mor- och farföräldrar, medarbetare på förskolor, nyfikna på waldorfpedagogik!

I en tid av snabba skiftningar: Hur kan vi medvetet öva **mänsklig samvaro** och **mänsklig närvaro**?

Barnets grund byggs på dessa två. Samvaro med och närvaro av den vuxne i barndomen är krafter som blir rötter för hela livets hälsa.

Vi inbjuder till en sommarvecka kring detta tema på Skillebyholm, en biodynamisk kursgård i Ytterjärna. Föredrag – samtal – eurytmi – berättande – målning – dockspel – inspirerande odlingsmiljö och goda biodynamiska måltider är vägar att bearbeta temat.

Kursledare: Anna-Stina Eriksson, Charlotte Krantz, Gudrid Malmsten, Ulrike von Schoultz och Camilla Venemyr

Kursavgift: 6100:- inklusive övernattning i enkelrum, måltider och inspirerande dagar 21 juni - 27 juni 2009

(Enkelrum erbjuds så långt det är möjligt. Enklare boende ger lägre pris.)

Anmälan och information:

Stiftelsen Skillebyholm, 153 91 Järna
Tel 08-551 577 85, vardagar 09.00-12.00
Fax 08-551 579 76
info@skillebyholm.org
www.skillebyholm.org

Välkomna 2009!

Rudolf Steinerhøyskolen

3-årig førskolelærerutdanning med bachelorgrad i steinerpedagogikk

For hvem?

Dersom du ønsker å arbeide med barn på en meningsfull og kreativ måte, er kanskje en steinerbarnehage det rette valget for deg. Her settes barnas behov i sentrum.

Faglig fordypning og kunnskap, kunstneriske og praktiske ferdigheter samt innsikt i barns utvikling er nødvendig for en førskolelærer, ut fra det vide spekter av oppgaver man møter i sin yrkeshverdag.

Om studiet

Undervisningen ved høyskolen foregår i hovedsak ved at teoretiske, kunstneriske og håndverksmessige temaer bearbejdes i perioder som varer fra én til fire uker. I tillegg gis fagtimer som fordyper og underbygger periodens tema, innhold og kvalitet. Ibland samles en eller flere klasser om et større prosjekt. Temaet kan være aktuelle spørsmål, håndverk, hagebruk, musikk, skuespill eller dukketeater. Deler av undervisningen gis sammen med lærerstudentene. Det første studieåret er en helhetlig innføring i steinerpedagogikk og det antroposofiske menneskesynet, med vekt på barnets syv første år. Dette blir fordypet i det andre året.

I tillegg til undervisning på høyskolen er studentene jevnlig i praksis ved landets steinerbarnehager. Studentenes møte med barnehagens virkelighet er en viktig del av deres utdanning. Her blir de helt konkret kjent med førskolelærerens oppgaver og utfordringer.

Deltidsutdanning

Førskolelærerutdanningen tilbyr en deltidsutdanning for dem som ikke har anledning til å ta et fulltidsstudium. Deltidsutdanningen har en varighet på 5 år, og det kreves at man arbeider i en steinerbarnehage i studietiden. Studentene er på høyskolen til undervisning 3x2 uker hvert år, - med praktiske og teoretiske oppgaver som skal løses i de mellomliggende periodene.

Opptakskrav til deltidsutdanningen er generell studiekompetanse eller tilsvarende realkompetanse og minst tre års praksis fra steinerbarnehage.

Neste opptak til deltidsstudiet er høsten 2010.

Studiet er godkjent av Statens lånekasse for utdanning.

Jobbmuligheter
Studiet kvalifiserer for arbeid som førskolelærer ved steinerbarnehager i Norge og hele verden.

Opptakskrav
Generell studiekompetanse eller realkompetanse

Søknadsfrist 15.april
Søkere blir innkalt til intervju.

Studiestart
ca. 20.august

Undervisningstid
mandag til fredag
kl 9.00-15.00.

Prof.Dahls gate 30
0260 OSLO
Tlf 22 54 05 90

www.rshoyskolen.no

Kalender

april

14-18	Konferanse for utdanning, seminarie-
lærere og øvningslærere, Dornach	www.goetheanum-paedagogik.ch
24-25	Sansernes betydning, Danmark	www.steinerseminar.dk

mai

8-10	Barnehagestevnet, Arendal	www.barnehagestevnet2009.com
17-18	Mennesket søker jorden
Dr Gunter Gebhart	www.baldron.com
19-20	Å se med et tenkende hjerte
Dr Gunter Gebhart	www.baldron.com
30-3	Pinsestevnet, Hannover	www.iaswece.org

juni

21-27	Barnaårens betydelse för livet som vuxen	www.skillebyholm.org

august

21-22	Musik med instrumenter (i børnehaven)	www.steinerseminar.dk

september

11-12	Børnehavens ugerytme	www.steinerseminar.dk
26-30	Challenges of Childhood
in a Changing World	www.kempler.dk

november

5-6	Fagkonferanse for
barnehageadministrativt personale | www.sebu.no |
|-----|--|--|

Steinerbarnehagene og steinerskolene i Norge

Steinerbarnehagene

Oslo	Eventyrbrua Steinerbarnehage, Storgata 55, 0182 Oslo
Oslo	Solrosen Barnehage, Incognito Terrasse 9, 0256 Oslo
Oslo	Linden Rudolf Steinerbarnehage, Hoffsvueien 41, 0377 Oslo
Oslo	Kattugla Steinerbarnehage, Arnebråttveien 112, 0771 Oslo
Oslo	Steinerbarnehagen på Nordstrand, Ljabruveien 90, 1266 Oslo
Jar	Stjernen/Valmuen/Lillestua Steinerbarnehage, Grav gårdsvei 5, 1358 Jar
Nesbru	Regnbuen Steinerbarnehage, Nesvangen 4, 1394 Nesbru
Hvalstad	Rudolf Steinerbarnehagen i Asker, Hvalstadlia 3, 1395 Hvalstad
Ås	Haugtussa Steinerbarnehage, Haugerudvn 7, 1430 Ås
Nesoddtangen	Solsikken R. Steinerbarnehage, Støpsvei 31, 1450 Nesoddtangen
Fjellstrand	Aurora Barnehage, Midtveien, 1458 Fjellstrand
Rasta	Idavollen Steinerbarnehage, Kantarellveien 20, 1476 Rasta
Moss	Steinerskolens barnehage i Moss, Pb. 3045, 1506 Moss
Rolvsøy	Veslefrikk Steinerbarnehage, Fredriksvei 2, 1662 Rolvsøy
Askim	Steinersk. Barneh. i indre Østfold, Romsveien 10, 1815 Askim
Råholt	Steinerbarnehagen Veslebrun, Sundbyveien 1, 2070 Råholt
Ottestad	Steinerbarnehagen på Hedemarken, Sandvikaveien 13, 2312 Ottestad
Brumunddal	Kjerringhaugen Steinerbarnehage, Annerudvegen 35, 2380 Brumunddal
Lillehammer	Ringelhorn Steinerbarnehage, Hågåveien 15, 2608 Lillehammer
Gran	Gullfuglen Barnehage, Hjertebo, 2750 Gran
Gjøvik	Fredrika Steinerbarnehage, Østre Totenvei 14, 2816 Gjøvik
Lena	Steinerbarnehagen på Lena, Festad gård, 2850 Lena
Drammen	Solhagen Steinerbarnehage, Bolstadhagen 63028 Drammen
Drammen	"Solstreif Barnehage", Mallingsgt. 1, 3044 Drammen
Vestskogen	Steinerbarnehagen på Nøtterøy, Furumveien, 3142 Vestskogen
Sandefjord	Rudolf Steinerbarnehagen i Sandefjord, Gokstadryggen 6, 3217 Sandefjord
Klokkarstua	Askeladden Steinerbarnehage, Holtebrekk, 3490 Klokkarstua
Jevnaker	Almgrenda Barnehage, Asbygda, 3520 Jevnaker
Skollenborg	Nyhusgården barnehage, Grosvoldveien 1403619 Skollenborg
Stavanger	Bukkene Bruse, Skolevollen 19, 4017 Stavanger
Stavanger	St. skolens Barnehage Bukkene Bruse, Skolevollen 19, 4017 Stavanger
Stavanger	Villrosen Barnehage, postboks 6060, 4088 Stavanger
Kristiansand	Alvejordet Steinerbarnehage, Andreas Kjærsvei 77, 4615 Kristiansand
Kristiansand	Blåmann Steinerbarnehage, Trymsvei 13, 4631 Kristiansand
Arendal	Stjerneglimt Steinerbarnehage, Postboks 902, Birkelund, 4859 Arendal
Paradis	Tryllefløyten R. St. skolens barnehage, Rieber Mohnsv. 14, 5231 Paradis
Rådal	Rosenhagen Steinerbarnehage, Harald Skjoldsvei 42, 5236 Rådal
Haugesund	Stiftelsen Soria Moria Steinerbarnehage, Boks 2522, 5512 Haugesund
Ålesund	Rudolf Steinerbarnehagen "Stjerneøy", Nørvegjerdet 7, 6009 Ålesund
Trondheim	Steinerbarnehage i Trondheim, Melomila 1B, 7018 Trondheim
Trondheim	Sommerfuglen Steinerbarnehage, Havsteinekra 7 7021 Trondheim
Trondheim	Steinerbarnehage Tyrihans, Tellefsengt. 2, 7030 Trondheim
Ranheim	Steinerbarnehagen Rotnissen, Rotvoll Ø, 7053 Ranheim
Opphaug	Bjelken Steinerbarnehage, Austrått Gård, 7140 Opphaug
Tromsø	Steinerbarnehagen i Tromsø, Kveldroveien 17b, 9007 Tromsø

Støttemedlemmer

Nesoddtangen	Haslerud Natur-familiebarnehage, Haslerudveien, 1450 Nesoddtangen
Sætre	Bjørndalen Gårdsbarnehage, Bjørndalen 18, 3475 Sætre
Sætre	Sætre kunst & musikkbarnehage, Søndre Sætrevei 20, 3475 Sætre
Nærbø,	Steinerskolens Barnehage, Grenseveien 11, 4365 Nærbø
Bergen	Eplekartan Helgesters Personalbarnehage, Øvre Sædalsvei 100, 5098 Bergen
Aurland	Spiren Barnehage, ved Sogn Jord og Hagebruksskule, 5745 Aurland
Bodø	Steinerbarnehagen i Bodø, Hakon Kløkstadsvei 14 B, 8013 Bodø

Steinerskolene – 1.klasser

Oslo	Rudolf Steinerskole i Oslo, Boks 25, Hovseter, 0770 Oslo
Oslo	Steinerskolen på Nordstrand, Solveien 113, 1162 Oslo
Bærum	Steinerskolen i Bærum, Grav gårdsvei, 1358 Jar
Asker	Steinerskolen i Asker, Nesvangen 10, 1394 Nesbru
Ås	Steinerskolen i Ås, Haugerudveien 3, 1430 Ås
Nesodden	Steinerskolen på Nesodden, Skolefald, 1450 Nesoddtangen
Lørenskog	Rudolf Steinerskolen i Lørenskog, Kantarellveien 10, 1476 Rasta
Moss	Steinerskolen i Moss, Boks 3045, 1506 Moss
Fredrikstad	Steinerskolen i Fredrikstad, Boks 92, 1662 Rolvsøy
Askim	Steinerskolen i Indre Østfold, Romsveien 10, 1815 Askim
Eidsvoll	Steinerskolen på Eidsvoll, Furulundsgata 4, 2074 Eidsvoll Verk
Hamar	Steinerskolen på Hedemarken, Boks 100, 2312 Ottestad
Ringsaker	Furu Steinerskole, Løkendalsvegen 241, 2360 Rudshøgda
Lillehammer	Steinerskolen i Lillehammer, Heimtunveien 36 2608 Lillehammer
Gjøvik	Steinerskolen Gjøvik / Toten, Østre Totenvei, 2816 Gjøvik
Nøtterøy	Rudolf Steinerskolen i Vestfold, Furumveien, 3142 Vestskogen
Hurum	Steinerskolen i Hurum, Holtebrekk, 3490 Klokkarstua
Ringerike	Steinerskolen på Ringerike, Alm Gård, 3520 Jevnaker
Stavanger	Steinerskolen i Stavanger, Skolevollen 19, 4017 Stavanger
Kristiansand	Steinerskolen i Kristiansand, Trymsvei 13, 4631 Kristiansand
Arendal	Steinerskolen i Arendal, Springkleiv 12, 4838 Arendal
Bergen	Rudolf Steinerskolen i Bergen, Boks 4 Fantoft, 5899 Bergen
Bergen	Steinerskolen på Skjold, Harald Skjoldsvei 3, 5236 Rådal
Haugesund	Steinerskolen i Haugesund, Boks 467 Solvang, 5501 Haugesund
Ålesund	Steinerskolen i Ålesund, Parkgata 11, 6003 Ålesund
Trondheim	Steinerskolen i Trondheim, Mellomila 1-5, 7018 Trondheim
Trondheim	Steinerskolen på Rotvoll, Rotvoll Allé 1, 7053 Ranheim
Fosen	Steinerskolen på Fosen, Austrått Gård, 7140 Opphaug
Tromsø	Steinerskolen i Tromsø, Inga Sparboesvei 41, 9007 Tromsø

B ECONOMIQUE

Returadresse:
Årstidsbrevet,
Birkebeinervegen 18,
2618 Lillehammer.

